

Broj: X-KR-05/154**Sarajevo: 08.03.2007. godine****U IME BOSNE I HERCEGOVINE!**

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Zorice Gogala kao predsjednice vijeća, te sudija Torea Lindsetha i Rolanda Dekkersa kao članova vijeća, uz učešće pravnog savjetnika Amele Skrobo u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Radisava Ljubinca, zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stava 1. tačke h) u vezi sa tačkama a), d) e) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: KT-RZ-174/05 od 8.05.2006.godine, izmijenjenoj dana 31.01.2007.godine, nakon održanog glavnog i javnog pretresa, u prisustvu optuženog Radisava Ljubinca i njegovog branioca – advokata Senadina Begtaševića, te tužioca Tužilaštva BiH Božidarke Dodik, dana 08.03.2007. godine donio je i javno objavio slijedeću

P R E S U D U

OPTUŽENI: LJUBINAC RADISAV zv. „Pjano“, sin Veselina i majke Milke rođene Rajak, rođen 12.01.1958. godine u selu Čemanovići, općina Rogatica, nastanjen u mjestu..., ...,, ..., državljanin ..., JMB ..., po zanimanju automehaničar, bez zaposlenja, oženjen, otac dvoje punoljetne djece, pismen, sa završenom srednjom školom, vojsku služio 1978. godine u Rijeci, vodi se u VE Rogatica, nalazi se u pritvorskoj jedinici KPZ “Kula”, Istočno Sarajevo, po Rješenju o određivanju pritvora Suda BiH broj X-KRN/05/154 od 20.12.2005.godine,

I**KRIV JE****ŠTO JE:**

U vrijeme širokog ili sistematičnog napada vojske i policije tzv. Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojnih formacija pod vodstvom SDS-a, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području općine Rogatica, u periodu od maja do novembra 1992. godine učestvovao u prisilnom preseljenju stanovništva te u drugim nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja ozbiljne fizičke ili psihičke povrede i narušenja zdravlja,

Tako što je:

1. Dana 3. i 4.08.1992.godine učestvovao u prisilnom preseljenju žena, djece i manjeg broja preostalih odraslih muškaraca iz sela i naselja MZ Seljani, općina Rogatica, u logor koji se nalazio u Srednjoškolskom centru „Veljko Vlahović“ u Rogatici, a dana 5.08.1992.godine, nakon što su među civilima koji su bili zatvoreni u Srednjoškolskom centru „Veljko Vlahović“ u Rogatici razdvojeni muškarci od žena i djece, učestvovao u prisilnom preseljenju žena i djece na Hrešu, općina Stari grad – Sarajevo.
2. U periodu od kraja juna do oktobra 1992. godine, u logoru “Rasadnik” kod Rogatice, u više navrata, sa vojničkim čizmama na nogama, te rukama, tukao zatvorene civile: Pleho Muhameda, Kapo Muhidina, Vatreš Šemsu i Ćutahija Bećira, a sve u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja ovih osoba.
3. Dana 15.08.1992. godine iz Rogatice odveo 27 civila, među kojima su bila i četiri maloljetnika, u selo Duljevac, nakon čega su oni korišteni kao živi štit ispred srpskih vojnika prilikom napada na kotu Jačen.

Dakle, da je

u sklopu široko rasprostranjenog ili sistematskog napada usmjerenog protiv bošnjačkog civilnog stanovništva na području općine Rogatica, znajući za takav napad i svjesno svojim radnjama učestvujući u njemu, počinio radnje opisane u tačkama 1. do 3. osuđujućeg dijela izreke ove presude,

Čime je,

počinio krivično djelo Zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine i to kako slijedi:

U odnosu na tačku 1: krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke d) u vezi sa članom 180. stavom 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine

U odnosu na tačku 2: krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

U odnosu na tačku 3: krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke k) u vezi sa članom 180. stavom 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

Pa ga Sud, na osnovu navedenih zakonskih propisa, a u vezi sa odredbama člana 39., 42. i 48. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine,

O S U Ā U J E

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 10 (deset) GODINA

Na osnovu člana 56. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, optuženom će se u izrečenu kaznu zatvora uračunati vrijeme koje je proveo u pritvoru, počev od 20.12.2005.godine pa na dalje.

Na osnovu člana 188. stava 4. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, optuženi se oslobađa naknade troškova postupka.

Na osnovu člana 198. stav 2. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, oštećeni se sa imovinsko-pravnim zahtjevima upućuju na parnicu.

II

Nasuprot tome, a na osnovu odredbe člana 284. tačke c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine,

optuženi Radisav Ljubinac

OSLOBADA SE OD OPTUŽBE

Da je:

U vrijeme širokog ili sistematičnog napada vojske i policije tzv. Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojnih formacija pod vodstvom SDS-a, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području općine Rogatica, u periodu od maja do novembra 1992. godine, vršio progon civilnog bošnjačkog stanovništva na političkoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj i vjerskoj osnovi, i to: ubistvima, prisilnim preseljenjem stanovništva, zatvaranjem civila, nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja ozbiljne fizičke ili psihičke povrede i narušenja zdravlja, kako slijedi:

1. Dana 26.05.1992. godine Zimić Nuriya odveden je iz svoje kuće u naselju Seljani na ispitivanje kod Ljubinac Radisava, nakon čega mu se gubi svaki trag, a ni do danas nisu pronađeni njegovi posmrtni ostaci.
2. Dana 3.06.1992. godine zajedno sa drugim licima, nakon napada na nebranjeno selo Seljani, općina Rogatica, te nakon razdvajanja muškaraca od žena i djece, odveo 15 civila, i to: Ramović Huseina, Ramović Hasana, Ramović Sulejmana, Ćurevac Emina, Ćurevac Suniju, Zimić Aliju, Zimić Saliha, Zimić Šaćira, Halilović Omera, Ramić Agu, Begić Amira, Heljić Hamzu, Mednolučanin Ćamila, Mednolučanin Ramiza, Jašarević Hasiba, koji su zatim ubijeni, a njihova tijela su u oktobru 2004.godine ekshumirana iz masovne grobnice na lokalitetu Dizdareva njiva, u blizini kuće Ljubinac Radisava.

3. Dana 28.07.1992. godine, skupa sa izvjesnim Macolom, iz logora u prostorijama SŠC „Veljko Vlahović“ odveli zubara Bešlija Mustafu, kome se nakon toga gubi svaki trag, te ni do dan danas nisu pronađeni njegovi posmrtni ostaci.

Čime bi počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stava 1. tačke a) i h) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

O b r a z l o ž e n j e

Optužnicom broj KT-RZ-174/05 Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Posebni odjel za ratne zločine, dana 08.05.2006. godine optužilo je Ljubinac Radisava zbog krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), d), e), i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

Sudija za prethodno saslušanje je ovu optužnicu potvrdio 15.05.2006. godine, a optuženi se 05.06.2006. godine izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački optužnice, nakon čega su dokumenti dostavljeni sudskom vijeću.

Ocijenivši da izvedeni dokazi ukazuju na promjenu činjeničnog stanja, Tužilaštvo BiH je u skladu sa članom 275. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine dana 31.01.2007. godine dostavilo izmijenjenu optužnicu koja nije iziskivala dodatno vrijeme za odbranu.

1. Izvedeni dokazi

U toku dokaznog postupka pred Sudom su izvedeni slijedeći dokazi optužbe:

Neposredno su saslušani svjedoci: Zimić Nazif, Isaković Alija, Zimić Mujo, Baždar Armin, Baždar Meho, Bešlija Enver, Zimić Enisa, Ramović Habiba, Jašarević Osmana, Halilović Ramiza, Kapo Muhidin, Konaković Ibro, Konaković Elmedin, Hodžić Emina, Čurevac Nihad, Vatreš Šemso, kao i četiri zaštićena svjedoka pod pseudonimima “A”, “B”, “C” i “D”. Sud je takođe u svojstvu vještaka sudsko-medicinske struke na glavnom pretresu saslušao Dr. Hamzu Žuju, kao i Amora Mašovića, predsjednika Federalne komisije za nestale osobe.

Nadalje je u toku glavnog pretresa Sud izvršio uvid u slijedeće materijalne dokaze koje je dostavilo Tužilaštvo BiH: Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju zapisnika o utvrđivanju identiteta leša, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-14395/05 od 12.01.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Ramić Fehim, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-460-4/05 od 28.12.2005.godine; Službena zabilješka o obavljenoj identifikaciji 4 tijela, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-460/05 od 28.12.2005.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Ramić Munirom, MUP Kantona Sarajevo broj 02/2-2-464/05 od 28.12.2005.godine; Obavijest MUP-u Kantona Sarajevo o vremenu kada će se izvršiti identifikacija neukopanih tijela, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-150/05-RZ, KTA-147/05-RZ, KTA-148/05-RZ od 21.12.2005.godine; Zapisnik o identifikaciji za lice Ramić Fehim, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-150/05-RZ od 28.12.2005.godine; Zahtjev za reekshumaciju i

identifikaciju, Federalna komisija za nestale osobe, broj 01-41-4432/2005 od 06.10.2005.godine; DNK izvještaj za lice Ramić Fehim, Međunarodna komisija za traženje nestalih, broj 5358/05 od 18.03.2005. godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.7, Institut za sudsku medicinu, broj KPP 74/03 od 11.06.2004.godine; Naredba za ekshumaciju, Kantonalni sud Sarajevo, broj KPP-74/03 od 17.10.2003.godine; Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju zapisnika o utvrđivanju identiteta leša, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-4126/06 od 03.04.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Hodžić Enver, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-154-1/06 od 24.03.2006. godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Hodžić Edhem, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-154-2/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenoj identifikaciji posmrtnih ostataka tijela Hodžić Envera i Hodžić Edhema, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-154/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Hodžić Eminom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-158/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka tijela Hodžić Envera i Hodžić Edhema, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-11/05-RZ od 24.03.2006.godine; Dopuna naredbe broj KTA-11/05-RZ od 28.03.2005. godine o sudsko-medicinskoj identifikaciji posmrtnih ostataka, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-11/05-RZ od 23.03.2006.godine; Naredba o sudsko-medicinskoj identifikaciji posmrtnih ostataka za lice Hodžić Enver, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-11/05-RZ od 28.03.2005.godine; Zahtjev Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo za reekshumaciju i identifikaciju, Federalna komisija za nestale osobe, broj 01-41-360/2005 od 23.02.2005.godine; DNK izvještaj za lice Hodžić Enver, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 4518/04 od 21.10.2004.godine; DNK izvještaj za lice Hodžić Edhem, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 7368/06P od 16.03.2006.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.3, Institut za sudsku medicinu, broj KPP 74/03 od 11.06.2004.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.5, Institut za sudsku medicinu, broj KPP 74/03 od 11.06.2004.godine; Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju službene zabilješke, fotodokumentacije i dr., MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-10943/03 od 28.06.2004.godine; Službena zabilješka o obavljenoj ekshumaciji na lokalitetu sela Seljani, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-178/04 od 07.06.2004.godine; Službena zabilješka o obavljenoj obdukciji, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-189/04 od 11.06.2004.godine; Nalaz vještačenja tragova vatrenog oružja, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-6-04-7370 od 23.06.2004.godine; Izvještaj o kriminalističko-tehničkoj pretrazi lica mjesta, MUP Kantona Sarajevo, broj 2499/04 od 04.06.2004.godine; Zapisnik o ekshumaciji, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-33/03-RZ od 03.06.2004.godine; Zahtjev za izdavanje naredbe za ekshumaciju na lokalitetu sela Seljani, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-33/03-RZ od 16.10.2003.godine; Dopis Kantonalnom Tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju zapisnika o utvrđivanju identiteta leša, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-10943/03 od 06.06.2005.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Hodžić Amir, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-144-1/05 od 26.05.2005.godine; Službena zabilješka o obavljenoj identifikaciji posmrtnih ostataka za lice Hodžić Amir, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-144/05 od 26.05.2005.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Hodžić Abidom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-145/05 od 26.05.2005.godine; Zapisnik o identifikaciji za lice Hodžić Amir, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-33/05-RZ od 26.05.2005.godine; Naredba za sudsko-medicinsku identifikaciju, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-33/05-RZ od 10.05.2005.godine; Zahtjev Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo za identifikaciju, Federalna komisija za nestale osobe, broj 01-41-1543/2005 od

09.05.2005.godine; DNK izvještaj za lice Hodžić Amir, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5127/05 od 07.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.4, Institut za sudsku medicinu, broj KPP 74/03 od 11.06.2004.godine; Dopis Tužilaštvu BiH o dostavi dokumentacije o ekshumaciji na lokalitetu Seljani, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KT-385/94-RZ od 07.04.2006.godine; Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju zapisnika o utvrđivanju identiteta leša, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-3839/06 od 03.04.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Hodžić Edin, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-1/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Džaferović Enes, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-2/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Ćurevac Sunija, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-3/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Halilović Omer, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-4/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Jašarević Hasib, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-5/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Makaš Nedžad, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-6/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Ramović Hasan, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-7/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Mednolučanin Ćamil, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-8/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Sočivica Rasim, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-9/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Sočivica Asim, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-10/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Begić Amir, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-11/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Ćurevac Senad, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-12/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Heljić Hamza, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-13/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Ramić Ago, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-14/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Zimić Alija, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-15/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o utvrđivanju identiteta leša za lice Zimić Salih, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153-16/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Džaferović Džemkom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-159/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Velagić Fatimom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-160/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Halilović Ramizom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-161/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Jašarević Osmanom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-162/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Makaš Rasimom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-163/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Pendek Eminom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-164/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Mednolučanin Nedžinom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-165/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Sočivica Hajrijom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-166/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Ćurevac Nihadom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-167/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Heljić Munirom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-168/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa licem Ramić Nazom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-169/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Zimić Nazifom,

MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-170/06 od 24.03.2006.godine; Službena zabilješka o obavljenom razgovoru sa Zimić Mujom, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-330/04 od 04.10.2004.godine; Službena zabilješka o obavljenoj identifikaciji, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-153/06 od 24.03.2006.godine; Zapisnik o identifikaciji, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-2/06-RZ od 24.03.2006.godine; Dopuna naredbe, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-2/06-RZ od 23.03.2006.godine; Naredba o sudsko-medicinskoj identifikaciji, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-2/05-RZ od 09.03.2006.godine; Dopis Tužilaštvu BiH o dostavljanju dokumentacije, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KT-385/94-RZ od 19.01.2006.godine; Zahtjev za dostavu zapisnika o ekshumaciji, Tužilaštvo BiH, broj KT-RZ-174/05 od 16.01.2006.godine; Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju nalaza vještačenja tragova vatrenog oružja, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-8285/04 od 21.03.2005.godine; Nalaz vještačenja tragova vatrenog oružja, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-6-04-09-2690 od 09.03.2005.godine; Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju službene zabilješke, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-8285/04 od 10.01.2005.godine; Službena zabilješka o obavljenoj obdukciji posmrtnih ostataka 22 tijela, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-444/04 od 23.12.2004.godine; Dopis Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo o dostavljanju službene zabilješke, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-04-01-8285/04 od 30.12.2004.godine; Službena zabilješka o izvršenoj ekshumaciji, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-382/04 od 01.10.2004.godine; Zapisnik o ekshumaciji Kantonalnog tužilaštva u Sarajevu broj: KTA-50/04-RZ (KPP-137/04) od 1.10.2004.godine; Zahtjev Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo za identifikaciju, Federalna komisija za nestale osobe, broj 01-41-123/2006 od 19.01.2006.godine; DNK izvještaj za lice Makaš Nedžad, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5303/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.1, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 20.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Džaferović Enes, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5302/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.2, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 22.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Hodžić Edin, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5300/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.3, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 09.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Sočivica Asim, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5298/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.4, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 22.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Sočivica Rasim, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5299/05 od 25.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.5, Institut za sudsku medicinu, KPP-137/04 od 09.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Ćurevac Senad, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5311/05 od 20.05.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.6, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 23.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Begić Amir, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5454/05 od 05.05.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.7, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 09.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Heljić Hamza, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5310/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.8, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 23.12.2004.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.9, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 22.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Ramić Ago, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5309/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.10, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 22.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Zimić Alija, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5306/05 od 03.03.2005.godine;

Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.11, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 23.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Ramović Hasan, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5564/05 od 04.05.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.12, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 20.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Zimić Nurija ili Zimić Salih, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5305/05 od 25.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.13, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 21.12.2004 godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.14, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 20.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Mednolučanin Ćamil, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5453/05 od 04.04.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.15, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 20.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Halilović Omer, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5528/05 od 15.04.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.16, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 20.12.2004.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.17, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 22.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Ćurevac Sunija, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5308/05 od 24.02.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.18, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 09.12.2004.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.19, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 21.12.2004.godine; DNK izvještaj za lice Ćurevac Emin, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5452/05 od 04.04.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.20, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 21.12.2004.godine; Službena zabilješka, Kantonalni tužilac Aida Ćatović, od 24.03.2006.godine; DNK izvještaj za lice Jašarević Hasib, Međunarodna komisija za nestale osobe, broj 5340/05 od 17.03.2005.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.21, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 21.12.2004.godine; Obdukcioni zapisnik Seljani-Rogatica br.22, Institut za sudsku medicinu, broj KPP-137/04 od 21.12.2004.godine; Izvještaj o kriminalističko-tehničkoj pretrazi lica mjesta, MUP Kantona Sarajevo, broj 4094/04 od 22.09.2004.godine; Crtež lica mjesta, MUP Kantona Sarajevo, broj 4094/04 od 22.9.2004.godine; Naredba o provođenju ekshumacije, obdukcije, sudsko-medicinskog vještačenja i identifikacije, Kantonalni sud u Sarajevu, broj: Kpp-137/04 od 14.07.2004.godine; DVD sa ekshumacije Rogatica, lokalitet Seljani od dana 22.09.2004.godine i 30.9.2004.godine, Foto-dokumentacija sa ekshumacije i obdukcije 22 leša u mjestu Seljani, Rogatica, broj: 4094/04, od 21.03.2005.godine (2 registratora); Foto-dokumentacija sa ekshumacije i obdukcije 7 leševa u mjestu Seljani, Rogatica, broj: 2499/04, od 16.06.2004.godine (1 regulator); Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima, SDS BiH – Glavni odbor, strogo pov. 101-3 od 19.12.1991.godine; Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju neposredne ratne opasnosti (“Službeni list BiH” broj: 1/92); Odluka Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine o proglašenju ratnog stanja (“Službeni list R BiH” broj: 7/92), Ustav Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj: 21/1992); Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 18. i 19.02.2000.godine; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 18. i 19.08.2000.godine; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine U-5/98 -III od 30.06. i 01.07.2000.godine; Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine U-5/98 -IV od 28., 29. i 30.01.2000.godine; Odluke Ustavnog suda BiH u predmetu broj U-44/01 od 27.02.2004. i od 22.09.2004.godine, objavljene u “Službenom glasniku R BiH” broj 18/2004 i broj 46/04; Odluka o povratku iseljenih lica na teritoriju Srpske Republike Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 8/92); Deklaracija o državnom i političkom

uređenju države (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 14/92); Zakon o državljanstvu srpskom (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 19/92); Zakon o izbjeglicama (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 5/93); Odluka o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 22/93); Rezolucija o zbrinjavanju i planskom razmeštanju prebeglog srpskog stanovništva (“Službeni glasnik Republike Srpske” broj 5/94); Izvještaj o devastaciji kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine (1992. - 1995.), Sarajevo 1997.godina, Zavod za zaštitu kulturnog, historijskog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine, Centar za naslijeđe BiH; Službeni dopis uz Izvještaj o devastaciji kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine (1992.-1995.), Zavod za zaštitu spomenika kulture, broj 07-40-4-1445-1/06, od 26.04.2006. godine; Karta općine Rogatica; Nacionalni sastav stanovništva po opštinama i naseljenim mjestima 1991.godine; Spiskovi ubijenih Bošnjaka na području općine Rogatica; Kopija fotografije Srednjoškolskog centra “Veljko Vlahović”; Kopija fotografije logora “Rasadnik Sladara”; Kopija fotografije džamije “Arnaudija”; Naredba komadanta Drinskog korpusa od 28.6.1994.godine kojom se Ljubinac Radisav proizvodi u čin rezervnog artiljerijskog vodnika I klase; Spisak rezervnih vojnih starješina koji se nalaze u VP 7084, na kojem se pod brojem 12 nalazi Ljubinac Radisav – komandir pionirskog voda, potporučnik – poručnik; Prijedlog za unapređenje Ljubinac Radisava u čin rezervnog vodnika I klase, od 30.5.2004. godine; Presuda MKSJ (IT-94-1) protiv Duška Tadića; Presuda MKSJ (IT-98-32) protiv Mitra Vasiljevića; Presuda MKSJ (IT-95-10) protiv Gorana Jelisića; Presuda MKSJ (IT-95-9) protiv Zarić Sime, Tadić Miroslava i Simić Blagoja; Presuda MKSJ (IT-97-4) protiv Stakić Milomira; Dopis Tužilaštvu BiH o dostavi zapisnika o identifikaciji posmrtnih ostataka, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KT-385/94-RZ od 06.11.2006. godine; Zahtjev Kantonalnom tužilaštvu Sarajevo za identifikaciju 5 lica, Komisija za traženje nestalih osoba FBiH od 03.10.2006. godine; Naredba za identifikaciju 5 lica, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, broj KTA-88/06 od 12.10.2006. godine; Zapisnik o identifikaciji 5 lica, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo, KTA-88/06 od 12.10.2006. godine; Dopis sa službenom zabilješkom i zapisnicima o utvrđivanju identiteta leša Zimić Šaćira, Ramović Huse, Mednolučanin Ramiza, Ramović Sulejmana i Ćurevac Emina, MUP Kantona Sarajevo, od 12.10.2006. godine; Presuda MKSJ (IT-94-2-T) protiv Dragana Nikolića; Prvostepena i drugostepena presuda u predmetu protiv Paunović Dragoja; Informacija Predsjedništva Republike Srpske, br. 01-1578/92 od 25. oktobra 1992. godine sa prilogom-spomen obilježje (podignuto u znak sjećanja na srpske rodoljube pobijene 27. avgusta 1992. godine); Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ljubinac Boško, broj 202-31/2007 od 06.02.2007. godine.

Dokazi odbrane optuženog koji su izvedeni na glavnom pretresu su: neposredno saslušani svjedoci: Perišić Radomir, Rosić Radivoje, Janković Mirko, Čobović Boško, Ljubinac Radojka, Šalić Momir, Forcan Dragoljub, Baždar Meho, kao i sam optuženi Ljubinac Radisav.

Sud je takođe izvršio uvid u sljedeće materijalne dokaze prezentirane od strane Odbrane: Kardiološki nalaz za optuženog Ljubinac Radisava od 3.11.2006.godine urađen po naredbi Suda BiH; Izvještaj ljekara specijaliste, dr. Vladimira Ivanovića sa Instituta za kardiovaskularne bolesti-Sremska Mitrovica; Uvjerenje Ministarstva odbrane BiH-Prijašnje Ministarstvo odbrane RS, broj 18-05-3-01-835-15-3925/06, Sokolac, 15.11.2006.godine, kojim se potvrđuje da je Ljubinac Radisav bio angažovan u ratu – status borca od 17.08.1993.-06.06.1996.godine; Izvod iz matične knjige umrlih na ime Boško Ljubinac,

broj 202-13/2006 od 26.07.2006.godine; Novinski članak iz dnevnog lista Oslobođenje od 25.01.2007.godine; Novinski članak iz dnevnog lista Avaz od 08.09.2006.godine; Isječak iz novina – činovi u vojsci Republike Srpske; Sudsko-psihijatrijski izvještaj za optuženog Ljubinac Radisava od 06.02.2007.godine.

Sud je izveo sljedeće dokaze: spisak Muslimana zatvorenika logora u PD “Borike”, mjesto zvano “Rasadnik”, opština Rogatica, kojeg je na pretresu dostavio svjedok A; papir sa imenom drage osobe koje je napisao svjedok B na pretresu održanom 19.12.2006. godine.

2. Završne riječi; sažetak

a. Optužba

Nakon završetka dokaznog postupka, Tužilac je u prvom dijelu završne riječi naglasio postojanje sva četiri bitna obilježja bića krivičnog djela zločin protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH, i to: postojanje širokog ili sistematičnog napada, usmjerenost takvog napada prema civilnom stanovništvu, znanje počinitelja o postojanju takvog napada, te da djela počinitelja čine dio tog napada, odnosno da su u vezi sa tim napadom. Krivično djelo koje je navodno počinio Ljubinac Radisav nije bio izolovan slučaj. Naime, u vrijeme kada je optuženi počinio radnje koje mu se stavljaju na teret trajao je širok i sistematičan napad vojske i policije RS, pomognute snagama JNA i paravojnim formacijama koje su dolazile iz Srbije i Crne Gore, a koji je bio usmjeren protiv civilnog stanovništva bošnjačke i hrvatske nacionalnosti na području općine Rogatica i cijele Istočne Bosne. Ovakav zaključak Tužilaštvo izvodi kako iz dokaza provedenih pred ovim sudom u toku glavnog pretresa tako i pravosnažnih presuda Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i Suda BiH, naročito ističući presudu ovog suda u predmetu protiv *Paunović Dragoja*. U ovom predmetu Sud je kao nespornu činjenicu utvrdio postojanje širokog ili sistematskog napada na nesrpsko stanovništvo opštine Rogatica, što je potvrdilo i apelaciono vijeće. Takođe, o usmjerenosti ovog napada na civilno stanovništvo svjedoče masovna ubistva civila, razaranje nezaštićenih domova Bošnjaka, formiranje logora i ubijanje logoraša, silovanje Bošnjakinja, uništavanje kulturno-historijskih objekata kao i druga teška kršenja odredbi međunarodnog humanitarnog prava. Svjedoci Tužilaštva u svojim iskazima govore o logorima-zatvorima u prostorijama poljoprivrednog dobra Rasadnik i Srednjoškolskog centra Veljko Vlahović u Rogatici, o mučenjima, premlaćivanju i svakodnevnom ponižavanju u čemu je aktivno učestvovao i optuženi na način opisan u optužnici. Iz svih detaljno opisanih događanja vidljivo je da stanovništvo bošnjačke nacionalnosti nije napustilo svoje domove svojom voljom. Oni su istjerani i na to prisiljeni pod prijetnjom oružjem.

Tužilac dalje navodi da je optuženi Ljubinac Radisav znao za širi kontekst napada u kojem je preduzeo krivično-pravne radnje za koje je optužen i znao je da njegovo postupanje predstavlja dio tog napada. Naime, optuženi je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio pripadnik srpske vojske, te “se uključio u organizovanje i naoružavanje srpskog naroda davno prije početka ratnih dejstava”, kretao se po cijeloj opštini Rogatica, te kako je i sam rekao vozio svoj minibus po cijeloj toj teritoriji i ove činjenice mu nisu mogle ostati nepoznate. Optužba navodi da je optuženi postupajući sa diskriminatornom namjerom

počinio progon bošnjačkog stanovništva - kao oblik zločina protiv čovječnosti, samo zbog njihove pripadnosti određenoj grupi.

Tužilaštvo na kraju ovog dijela završne riječi zaključuje da je optuženi nesumnjivo znao za postojanje napada na bošnjačko civilno stanovništvo u tom periodu i ne samo da je bio svjestan ovog napada i pristao da njegove radnje budu dio tog napada, nego je upravo i htio da njegove radnje to budu, te su time ispunjeni svi bitni elementi zločina protiv čovječnosti.

U drugom dijelu završne riječi Tužilaštvo analizira pojedinačne inkriminacije kroz tačke optužnice, navodeći iskaze svjedoka koji potvrđuju svaku od 6 tačaka. Počinjenje krivičnog djela opisanog u tački 1) optužnice potvrđuju iskazi svjedoka Zimić Muje i Zimić Nazifa, dok se tačka 2) optužnice koja se odnosi na razdvajanje muškaraca i žena u Seljanima, te odvođenje i ubistvo muškaraca, temelji na iskazima svjedoka Zimić Enise, Jašarević Osmane, Zimić Nazifa, Zimić Muje, te svjedoka C. Svi ovi svjedoci su direktni učesnici pomenutih događaja. Počinjenje krivičnog djela opisanog u tački 3) optužnice proizilazi iz izjave svjedoka Isaković Alije i Bešlija Envera. Svjedok Isaković Alija, koji je bio zatvoren u logoru SŠC Veljko Vlahović, zajedno sa svojom ženom, sinom i drugim civilima, sjeća se da je Ljubinac Radisav zajedno sa još jednim licem izveo iz SŠC zubara Mustafu Bešliju. Svjedok vjeruje da su ga ubili jer ga više nikad nije vidio.

Da je optuženi Ljubinac Radisav izvršio preseljenje žena i djece i manjeg preostalog broja odraslih muškaraca na način i u vrijeme pobliže opisanim u tački 4) optužnice, proizilazi iz izjava svjedoka C, D, Jašarević Osmane, Baždar Armina, Baždar Mehe i Ramović Habibe. Činjenica da je optuženi bio prisutan ispred SŠC govori u prilog i da je učestvovao u razdvajanju muškaraca od žena. Tačka 5) optužnice koja se odnosi na fizičko zlostavljenje zatvorenih civila u logoru Rasadnik temelji se na iskazima Isaković Alije, Kapo Muhidina, Vatreš Šemse i svjedoka B. Svjedoci Kapo Muhidin i Vatreš Šemso direktne su žrtve optuženog, koji ih je premlaćivao, dok su svjedoci Alija Isaković i B očevici premlaćivanja invalida Čutahija Bećira od strane optuženog. Krivično djelo iz tačke 6) optužnice - odvođenje zarobljenika na prinudni rad i u živi štit, da bi po završetku akcije bili strijeljani, potvrđuju iskazi svjedoka Isaković Alije, čiji sin je tom prilikom ubijen, Baždar Armina, koji je jedan od trojice preživjelih i koji detaljno opisuje taj dan i momenat nakon streljanja kada je u blizini čuo glas Ljubinac Radisava, te svjedoka A, koji je takođe jedan od preživjelih u ovom stravičnom događaju.

Analizirajući navode odbrane, Tužilaštvo ističe da se odbrana Radisava Ljubinca temelji na dvije tvrdnje: da je bio alkoholičar i nepouzdana osoba i da se u vrijeme kada je izvršen napad na Seljane nije nalazio u Seljanima, nego u Čemanovićima na sahrani svog rođaka Ljubinac Boška. Tužilaštvo je na stanovištu da ove činjenice nisu niti relevantne niti osnovane, te iznosi argumente za ove tvrdnje analizirajući pojedine iskaze svjedoka odbrane. Na kraju Tužilaštvo zaključuje da je s obzirom na sve navedeno i na temelju brojnih materijalnih dokaza odbrana optuženog Radisava Ljubinca neosnovana i sračunata na izbjegavanje ili umanjivanje njegove krivične odgovornosti, te je kao takvu Sud treba odbiti u cjelosti.

I konačno, nakon kratkog osvrt na primjenu materijalnog prava, odnosno primjenu člana 4a) KZ BiH, koja se opravdava činjenicom da je izrečena kazna u svakom slučaju blaža od smrtne kazne koja je bila u primjeni u vrijeme izvršenja djela, čime je zadovoljena i

primjena principa vremenskog važenja krivičnog zakona, odnosno „zakona koji je blaži za počinitelja“, Tužilaštvo je predložilo da Vijeće donese odluku kojom će optuženog oglasiti krivim po svim tačkama optužnice, te mu shodno tome izreći kaznu dugotrajnog zatvora.

b. Odbrana

Branilac optuženog se u završnoj riječi usprotivio prijedlogu Tužilaštva da se kao dokazi prihvate presude MKSJ u predmetima: Plavšić (BiH), Tadić (Prijeđor), Jelisić (Brčko), Stakić (Prijeđor), Vasiljević (Višegrad), Češić (Brčko), Zarić (Bosanski Šamac) i D. Nikolić (Prijeđor), vezano za postojanje širokog ili sistematičnog napada na području Rogatice. Svoje protivljenje potkrepljuje činjenicom da se navedene presude uopšte ne odnose na područje Rogatice, odnosno područje u kojima se optužnicom tvrdi da su navedena djela počinjena. Branilac smatra da bi u slučaju da prihvati kao dokazane navedene činjenice Sud povrijedio načela i odredbe krivičnog postupka te prava optuženog i to: princip nezavisnosti Suda, pretpostavku nevinosti (član 3. ZKP BiH), zakonitost dokaza (član 10. ZKP BiH), jednakosti u postupanju (član 14. ZKP BiH), slobodnu ocjenu dokaza (član 15. ZKP BiH), izuzetke od neposrednog izvođenja dokaza (član 273. ZKP BiH), dokaze na kojima se zasniva presuda (član 281. ZKP BiH), te sadržaj presude (član 290. ZKP BiH). Odbrana takođe smatra da bi prihvatanjem ovih činjenica bila povrijeđena i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, posebno član 6., kao i praksa Evropskog suda za ljudska prava koji je utvrdio nekoliko osnovnih principa, i to načelno da se svi dokazi moraju izvesti u prisustvu optuženog na javnom ročištu u cilju kontraargumentacije, zatim korištenje dokaza mora biti u skladu sa pravima odbrane što implicira da se optuženom mora dati odgovarajuća prilika da ospori i ispita svjedoke koji svjedoče protiv njega. U slučaju kada optuženi nije imao priliku da osporava dokaze koje su iznosili svjedoci, domaći sud ne može zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na takvim dokazima. I na kraju, vezano za ovaj opšti bitni element, odbrana navodi da ranije presude nisu predviđene kao dokaz pozitivnim pravnim dokazima BiH. Što se tiče drugog bitnog opšteg elementa svijesti optuženog o postojanju širokog ili sistematičnog napada vojske i policije tzv. Srpske Republike BiH i paravojnih formacija pod vodstvom SDS-a, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području opštine Rogatica, odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo ni postojanje tog elementa posebno zbog činjenice da optuženi u vrijeme kada su radnje počinjene nije bio pripadnik Srpske vojske, te da se radi o društvenom marginalcu, autsajderu, notornom alkoholičaru i otpuštenom radniku.

Što se tiče pojedinačnih krivičnopravnih radnji koje se optuženom stavljaju na teret u izmjenjenoj optužnici u tačkama od 1. do 6. odbrana je izvršila detaljnu analizu svih dokaza optužbe i odbrane, zaključivši da tužilac van svake razumne sumnje nije dokazao niti jednu tačku optužnice. Stoga je odbrana predložila da se optuženi Ljubinac Radisav oslobodi od svih optužbi.

Što se tiče primjenjivosti materijalnog zakona, Odbrana prigovara primjeni KZ BiH, smatrajući da je trebao biti primijenjen KZ SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme relevantnih događaja. Prema navodima Odbrane, primjena bilo kojeg zakona osim KZ SFRJ predstavlja povredu principa zakonitosti. Odbrana se poziva na član 7. stav 1. Evropske konvencije i član 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

U završnoj riječi optuženi se u cjelosti pridružio završnoj riječi svoga branioca.

3. Procesne odluke

a. Način ispitivanja svjedoka kojima su određene mjere zaštite identiteta

Među 22 optužnicom predložena svjedoka, Tužilaštvo je predložilo i ispitivanje 4 svjedoka kojima su određene mjere zaštite identiteta.

O ovim mjerama odlučeno je tokom prethodnog postupka i to: za svjedoka A rješenjem Suda broj: X - KRN - 05/154 od 9.01.2006. godine, za svjedoke B i C rješenjem istog broja od 16.01.2006. godine, a za svjedoka D rješenjem od 13.02.2006. godine.

Način ispitivanja ovih svjedoka ostavljen je na odluku pretresnom vijeću.

Kako se radi o ugroženim svjedocima koji i danas osjećaju posljedice traumatičnih događaja o kojima su svjedočili, to je Tužilaštvo temeljem odredbi člana 9. i 13. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, dana 5.09.2006. godine podnijelo prijedlog da se ispitivanje navedenih svjedoka tokom glavnog pretresa obavi iz druge prostorije i to uz pomoć tehničkih uređaja za prenos slike i zvuka.

Razmatrajući ovaj prijedlog, a prvenstveno imajući u vidu pravo na javnu raspravu, te pravo optuženog da ispita svjedoke čiji iskazi ga terete, koje pravo je pored ZKP-a predviđeno i odredbom člana 6. stava 3. tačke d) Evropske konvencije, Sud je koristeći se mogućnošću predviđenom odredbom stava 2. člana 13. Zakona o zaštiti ugroženih i svjedoka pod prijetnjom, predložio da se identitet svjedoka pod pseudonimima A, B, C i D dodatno zaštiti tako što će tokom svjedočenja sjediti iza paravana koji će javnosti onemogućiti da vidi njihov lik.

Stranke i branilac su se saglasili sa ovakvim načinom ispitivanja svjedoka, a sud je zatim prijedlog prihvatio.

Međutim, dana 19.12.2006. godine, prije početka svjedočenja svjedoka B, Odjel za podršku svjedocima je obavijestio Sud da se svjedokinja nalazi u vrlo teškom stanju uznemirenosti i da bi ponovni susret sa optuženim mogao izazvati dodatnu traumu.

Tužilac je zbog ovog novonastalog stanja predložio da se svjedokinja sasluša samo u prisutnosti branioca optuženog, a da se optuženi udalji iz sudnice, ili, ako je to tehnički izvodljivo, da se on zadrži u sudnici, ali na mjestu sa kojeg ne vidi svjedokinju.

Iako je optuženi prigovorio zašto ga svjedokinja, ako govori istinu, ne može gledati u oči, branilac optuženog je izrazio razumijevanje za stanje u kom se svjedokinja nalazi.

Cijeneći najbolji način ispitivanja i zaštite ove svjedokinje, Sud je donio odluku da će optuženi ostati u sudnici, ali promijeniti mjesto sjedenja, tako što će sjesti na stranu iza tužioca i to na način da paravan koji zaklanja svjedokinju od javnosti istovremeno predstavlja i fizičku barijeru između optuženog i svjedokinje. Sud je takođe odlučio da će nakon unakrsnog ispitivanja svjedokinje od strane branioca optuženog, optuženom i njegovom braniocu dati dodatno vrijeme kako bi se konsultovali o pitanjima koja eventualno ima optuženi, a koja zbog mjesta sjedenja nije mogao direktno prenijeti svom braniocu.

Sud je dakle, na ovakav način osigurao zaštitu svjedoka, koji su, iako svjedočeći u sudnici i na javnom glavnom pretresu, javnosti ostali nepoznati.

b. Naredba Suda o vještačenju zdravstvenog stanja optuženog u toku glavnog pretresa i naredba o neuropsihijatrijskom vještačenju stanja optuženog *in temporae criminis*

Ističući već na statusnoj konferenciji da je optuženi Ljubinac Radisav slabog zdravstvenog stanja, odnosno da je... kao i da je *in temporae criminis* bio osoba koja je svakodnevno bila pod utjecajem alkohola, branilac optuženog je predložio da se nad optuženim izvrši vještačenje zdravstvenog stanja i to: vezano za ... oboljenje – mogućnost prisustvovanja i praćenja glavnog pretresa, a u odnosu na stanje svijesti *in temporae criminis*, neuropsihijatrijsko vještačenje.

Odlučujući o ovom prijedlogu, Sud je dana 3.10.2006.godine izdao naredbu Kliničkom centru univerziteta u Sarajevu da izvrši vještačenje zdravstvenog stanja optuženog u odnosu na mogućnost prisustvovanja i praćenja glavnog pretresa, sa posebnim osvrtom na nalaze ljekara kardiologa, imajući u vidu ... oboljenje optuženog.

Nadalje, Sud je 24.01.2007.godine istom kliničkom centru izdao naredbu da se izvrši neuropsihijatrijsko vještačenje optuženog u odnosu na sposobnost da *in temporae criminis* shvati značaj svoga djela i upravlja svojim postupcima, a sve imajući u vidu navode odbrane da je u to vrijeme optuženi bio osoba pod stalnim uticajem alkohola.

Postupajući po naredbi za vještačenje zdravstvenog stanja, stručni tim Kliničkog Centra Univerziteta u Sarajevu (KCUS) je izvršio sve neophodne pretrage, te dana 14.12.2006. godine dostavio Sudu nalaz u kom se navodi: „prema kliničkom pregledu i izvršenim pretragama smatramo da je gospodin Ljubinac Radisav u ovom trenutku sposoban za aktivno učestvovanje u sudskom postupku.“

Ovakav nalaz i zaključak stručnog tima KCUS, Sud je posebno imao u vidu prilikom planiranja obima dokaznog materijala predviđenog za jedan dan pretresa, te je i udovoljio prijedlogu branioca optuženog da se tokom jednog dana pretresa ispituju samo dva svjedoka. Tužilaštvo je podržalo ovaj prijedlog branioca.

Neuropsihijatrijsko vještačenje obavljeno nakon razgovora sa optuženim rezultiralo je mišljenjem da je optuženi *in temporae criminis* bio smanjeno uračunljiv, ali ne bitno.

Iako je odbrana, ističući stalnu alkoholiziranost optuženog *in temporae criminis* nastojala ukazati na njegovu neuračunljivost, ovaj nalaz, ali i cjelokupni dokazni postupak, ukuljučujući i iskaz optuženog dat na glavnom pretresu, potvrdili su uračunljivost optuženog, što će biti obrazloženo u daljem dijelu obrazloženja.

c. Odluka Suda da se glavni pretres održi i bez prisustva optuženog

Iako je ova procesna odluka i pored javne objave tokom samog pretresa, i pismeno izrađena, Sud se i na ovom mjestu, a zbog značaja pitanja o kojem je riječ, na istu mora osvrnuti.

Naime, iako uredno obaviješten i pozvan da u pratnji sudske policije prisustvuje glavnom pretresu zakazanom za dan 17.01.2007.godine, optuženi Ljubinac Radisav nije pristupio. Sud je tek tada obaviješten da on zbog novonastale situacije štrajka glađu nije sposoban prisustvovati suđenju.

Optuženi nije dao nikakvu konkretnu informaciju zbog čega ne može prisustvovati pretresu. Nije ju potkrijepio nikakvom medicinskom dokumentacijom, a ni sam branilac optuženog nije se mogao izjasniti o stanju svog branjenika jer ga, kako je sam rekao, nije posjetio od posljednjeg pretresa koji je održan dana 19.12.2006. godine.

Ipak, izjašnjavajući se o odbijanju svog branjenika da prisustvuje pretresu, branilac optuženog je istakao da ne postoji mogućnost suđenja u odsustvu, dok je tužilac predložio da se glavni pretres održi bez prisustva optuženog.

Cijeneći ovu jedinstvenu i neuobičajenu situaciju, Sud je pošao od činjenice da je prema optuženom, u cilju obezbjeđenja njegovog prisustva postupku koji se protiv njega vodi, određen pritvor te je samim tim optuženom uskraćena mogućnost da izabere da li će se odazvati pozivu na glavni pretres. Određivanjem pritvora optuženi je postao Sudu dostupan u svakom momentu, te se u ovom slučaju ne može govoriti o suđenju u odsustvu. Optuženi nije bio prisutan, što je po ocjeni Suda bio rezultat njegove slobodne volje da se pridruži ostalim pritvorenicima koji su bili u štrajku nastojeći tako utjecati na odluku o primjeni, po njima, blažeg zakona. Optuženi se, međutim, nije izjasnio da li i sam štrajkuje i da li taj eventualni štrajk ima posljedice po njegovo zdravlje. Sud je ipak uvidom u spis ustanovio da je zdravstveno stanje optuženog bilo stabilno.

Optuženi je, cijeni Sud, bio sposoban prisustvovati glavnom pretresu, a što proizlazi i iz navedenog nalaza KCUS.

Jasno je, dakle, da se u ovom slučaju optuženi svjesno odrekao prava da učestvuje u postupku koji se vodi protiv njega, te je stoga Sud, ne želeći odugovlačiti postupak, odlučio održati glavni pretres i bez prisustva optuženog, posebno pri tom upozorivši branioca optuženog na dužnost da svog branjenika, koji je laik, upozori na štetne posljedice ovakvog ponašanja.

d. Presudene činjenice

Prijedlog Tužilaštva

Tužilaštvo je dana 17.01.2007.godine, prema članu 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zakon o ustupanju predmeta), te članovima 261. stav 1. i 15. ZKP BiH, podnijelo prijedlog br. KT-RZ-174/05 (sa prilogom Aneks A) za prihvatanje kao dokazanih činjenica utvrđenih u pravosnažnim odlukama MKSJ u presudama u predmetima *Tužilac protiv Duška Tadića* (IT-94-1-T); *Tužilac protiv Mitra Vasiljevića* (IT-98-32-T); *Tužilac protiv Dragana Nikolića* (IT-94-2-T); *Tužilac protiv Gorana Jelisića* (IT-95-10-T); *Tužilac protiv Zarić Sime, Tadić Miroslava i Simić Blagoja* (IT-95-9-T); *Tužilac protiv Stakić Milomira* (IT-97-4-T), u kojem Tužilaštvo traži od vijeća da prihvati kao dokazane 14 činjenica utvrđenih gore navedenim presudama.

Tužilac predlaže Sudu da postojanje “široko rasprostranjenog ili sistematskog napada” vojske i policije tzv. Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojnih jedinica SDS-a, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na teritoriji opštine Rogatica u periodu navedenom u optužnici, prihvati kao utvrđene u gore navedenim presudama MKSJ, te da navedene presude uvede u dokaze.

Kao podršku ovom prijedlogu, Tužilaštvo predlaže da se član 4. Zakona o ustupanju predmeta tumači kao *lex specialis*, koji je kao takav od kontrolne važnosti u pogledu člana 15. ZKP BiH, pa čak i u smislu ove ograničene mjere, tako da Sud može prihvatiti kao dokazane činjenice utvrđene pravosnažnim presudama MKSJ-a. Tužba tvrdi da su ispunjeni kriteriji za prihvatanje utvrđenih činjenica kao dokazanih. Sve predložene činjenice se nalaze u presudama prvostepenih vijeća, nisu osporene u žalbenom postupku, niti su odbijene drugostepenim presudama. Nadalje, predložene činjenice su relevantne; ne terete optuženog direktno za krivična djela navedena u optužnici, a nisu ni predmet razumne sumnje.

Na pretresu održanom dana 05.02.2007. godine, tužilac je ostao pri razlozima koje je naveo u svom pismenom prijedlogu, dok je odbrana tvrdila da je prijedlog neosnovan.

Važeći zakon

Član 4. Zakona o ustupanju predmeta glasi:

Nakon saslušanja stranaka, sud može na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravomoćnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ ukoliko se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

Formalni uslov iz člana 4. da se stranke saslušaju, je ispunjen.

Članom 4. se Sudu daje diskreciono pravo da odluči da li će prihvatiti predložene činjenice. Ni Zakon o ustupanju predmeta, kao ni Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ne propisiju kriterije po kojima Sud može ostvarivati svoje diskreciono pravo.

Član 4. Zakona o ustupanju predmeta je napisan u smislu sličnom pravilu 94 (B) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, a sudska praksa MKSJ koja se odnosi na tu odredbu može pružiti uvjerljivu smjernicu za tumačenje i primjenu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta.

U odluci MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* navode se kriteriji koje činjenica treba ispuniti da bi bila utvrđena:

- (i) da je jasna, konkretna i da se može utvrditi;
- (ii) da je ograničena na činjenične nalaze i da ne obuhvata pravna karakteriziranja;
- (iii) da je osporavana na suđenju te da je sastavni dio presude protiv koje nije izjavljena žalba ili je konačno riješena po žalbi;

- (iv) da je osporavana na suđenju, a da je sada sastavni dio presude koja je u žalbenom postupku, ali spada u pitanja koja nisu sporna u žalbi;
- (v) ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog;
- (vi) nije predmet (razumnog) spora između strana u konkretnom predmetu;
- (vii) ne temelji se na sporazumima o priznanju krivice u ranijim predmetima; i
- (viii) ne utiče na pravo optuženog na pravično suđenje.¹

Tužilaštvo implicitno tvrdi da sve činjenice navedene u predmetnom prijedlogu ispunjavaju sve gore navedene kriterije, te da je prihvatanje ovih činjenica kao dokazanih opravdano zbog ekonomičnosti suđenja, u skladu sa pravom optuženog da mu se sudi u razumnom vremenskom roku. Navodi se da se predmet protiv optuženog odnosi na radnje koje spadaju u zločine protiv čovječnosti koji su počinjeni u kontekstu vojnih operacija velikog obima već razotkrivenih u ostalim suđenjima u predmetima pred MKSJ.

Kriterijima iz predmeta *Krajišnik* dodali bismo i to da činjenica ne može biti zaključak, mišljenje ili usmeno svjedočenje da bi bila odgovarajući predmet utvrđivanja; ona mora sadržavati bitna utvrđenja MKSJ koja nisu značajno izmijenjena; mora biti utvrđena u postupku u kojem je optuženi imao zajednički odnos interesa sa optuženim u konkretnom predmetu i gdje je optuženi dobio pravo na branitelja, te pravo i priliku da se brani od optužbi koje mu se stavljaju na teret.

U primjeni člana 4., ovaj Sud mora takođe uspostaviti ravnotežu između potrebe za sudskom ekonomičnošću te prava optuženog na pravično suđenje i pretpostavku nevinosti određenu članom 6. Evropske konvencije, kao i procesnih garancija koje su mu date članom 6. ZKP BiH. Zbog toga ponovo ističemo da prihvatanje utvrđenih činjenica kao “dokazanih” po kriterijima iz predmeta *Krajišnik* ne oslobađa tužioca tereta dokazivanja odnosno ni na koji način ne umanjuje pretpostavku nevinosti. Prihvatanje određene činjenice kao dokazane znači samo da je tužilac ispunio svoju obavezu dokazivanja u pogledu te konkretne činjenice, te da je ne mora dalje dokazivati prilikom izvođenja svojih dokaza. Optuženi zadržava pravo da ospori svaku od prihvaćenih činjenica u svojoj odbrani od optužbi koje ga terete², kao i svaki drugi činjenični prijedlog ponuđen kako bi se potkrijepile optužbe, a za koje je tužilac izveo dokaze. Ako optuženi osporava neku utvrđenu činjenicu, tužilac tada može izvesti dodatne dokaze kako bi oborio argumente odbrane prilikom njenog osporavanja. Isto tako, ovaj Sud nije obavezan da svoju presudu temelji ni na jednoj utvrđenoj činjenici. Umjesto toga, utvrđene činjenice se prihvataju i razmatraju u svjetlu ukupnih okolnosti i u svjetlu svih dokaza prikupljenih iz svih izvora.

Predmetne činjenice

Tužilaštvo je u suštini predložilo Sudu da prihvati kao dokazane, ukoliko ne budu osporene, četrnaest činjenica koje se odnose na osnivanje i djelovanje kriznih štabova, te postojanje širokog ili sistematičnog napada. Prihvatanjem prijedloga optužbe Sud prihvata ove činjenice kao utvrđene, a odbacuje usmeni prigovor odbrane na osnovu toga što odbrana

¹ Vidi *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, IT-00-38-T, Odluka o trećem i četvrtom Prijedlogu tužioca za primanje na znanje utvrđenih činjenica

² Vidi *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT'02'54'AR73.5, Odluka o interlokutornoj žalbi tužioca protiv Odluke pretresnog vijeća od 10.04.2003. godine o prijedlogu tužioca za primanje na znanje utvrđenih činjenica.

nije uspjela da pruži opravdane razloge za osporavanje prijedloga optužbe. Sud nalazi da su prigovori odbrane bili suviše općeniti da bi se njima moglo potkrijepiti odbijanje prijedloga Tužilaštva.

Činjenice, čije je uvođenje prema članu 4. tražila optužba, su sljedeće:

(i) Krizni štabovi su osnivani u srpskim autonomnim regijama kako bi preuzeli vlast i opštu upravu u opštinama. Članovi kriznog štaba bili su lideri SDS-a, komandanti JNA u ovim oblastima, vođe srpskih vojnih snaga kao i komandanti teritorijalne odbrane Srba.

(ii) Kada su zauzeti Prijedor i okolna područja, srpske snage su zatvorile hiljade muslimanskih i hrvatskih civila u logore u Omarskoj, Keratermu i Trnopolju. Osnivanje ovih logora bio je dio plana o velikoj Srbiji i protjerivanju nesrpskog stanovništva iz opštine Prijedor. Logori su osnivani i vođeni prema uputama srpskih kriznih štabova ili u saradnji sa njima, oružanim snagama i policijskim snagama. Za vrijeme zatočeništva, zatvorene žene i muškarci su podvrgavani teškom maltretiranju, prebijanju, seksualnom izživljavanju, mučenju i strijeljanju.

(iii) Na osnovu izvedenih dokaza, pretresno vijeće se uvjerilo da je u vrijeme na koje se optužnica poziva postojao široki ili sistematičan napad na nesrpske civile u opštini Višegrad. Bilo je više vrsta napada, uključujući preuzimanje grada od strane Srba kao i sistematske kriminalne radnje ubistava, silovanja i maltretiranja stanovnika opštine nesrpske nacionalnosti i Muslimana, koji su posebno kulminirali u široko rasprostranjenoj i brutalnoj kampanji etničkog čišćenja u sukobu u BiH. U periodu od samo nekoliko sedmica, opština Višegrad je bila etnički očišćena od gotovo cjelokupnog nesrpskog stanovništva, te pripojena sadašnjoj Republici Srpskoj.

(iv) Negdje oko 21.04.1992. godine srpske snage sastavljene od Jugoslovenske narodne armije (JNA), paravojnih snaga i naoružanog lokalnog stanovništva, preuzele su vlast u gradu Vlasenica.

(v) Odmah nakon što su Srbi preuzeli kontrolu u opštini Vlasenica, Krizni štab je preuzeo upravu grada i postavio Srbe na sve važne položaje. Lokalni Srbi su mobilisani preuzimajući vojne odgovornosti od snaga JNA. Njihovi zadaci su uključivali čuvanje važnih zgrada i traženje naoružanih Muslimana u obližnjim šumama.

(vi) Mnogi Muslimani i ostalo nesrpsko stanovništvo su pobjegli sa teritorije Vlasenice, a oni koji su ostali, u periodu od maja 1992. do septembra 1992.godine, bili su ili prisiljeni da odu ili su bili uhapšeni.

(vii) Događaji opisani u činjeničnom osnovu veoma jasno ukazuju da je srpska ofanziva bila usmjerena na građane Brčkog nesrpskog porijekla. Izjave takođe govore o organizovanoj evakuaciji stanovnika Brčkog, iz svih dijelova grada, u sabirne centre gdje su Srbi odvajani od Muslimana i Hrvata. Prema izjavama svjedoka, muškarci srpske nacionalnosti su odmah bili regrutovani u srpske snage, dok su žene, djeca i muškarci stariji od 60 godina evakuisani autobusima u susjedna područja. Muslimani i Hrvati, starosne dobi između 16 i 60 godina, bili su zatvarani u sabirne centre.

(viii) Elementi koji potkrijepljuju priznanje krivnje, sažeto prikazani u dijelu pod nazivom "Istorijska pozadina događaja" ne dovode u pitanje široki ili sistematski karakter napada na civile Muslimane i Hrvate u opštini Brčko.

(ix) Vijeće smatra da događaji u Bosanskom Šamcu i Odžaku u periodu od 17.04. 1992. do 31.12.1992. godine predstavljaju napad na civile. Napad se sastojao od nasilnog preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu kao i progona i deportacije nesrpskih civila.

(x) U odnosu na odredbe iz člana 5. koje klasificiraju napad kao široko rasprostranjen ili sistematičan, vijeće je zaključilo da su napadi na nesrpske civile u opštinama Bosanski Šamac i Odžak bili i široko rasprostranjeni i sistematični.

(xi) Vijeće je uvjeren da je u području opštine Prijedor postojao oružani napad u periodu od 30.04. do 30.09.1992. godine.

(xii) Vijeće je uvjeren da događaji koji su se odigrali u opštini Prijedor u periodu od 30.04. do 30.09.1993. godine predstavljaju napad na civile. Napad se zbog svog opsega ne može okarakterisati kao napad protiv samo jedne određene i nasumice odabrane grupe pojedinaca. Naprotiv, cilj napada je bila većina nesrpskog stanovništva opštine Prijedor.

(xiii) Vijeće je uvjeren da je napad na civile pripreman od 07.01.1992. godine, kada je bila osnovana Skupština Srba u Prijedoru. Plan eliminacije nesrpskog stanovništva i ostalih koji nisu bili lojalni srpskim vlastima u opštini Prijedor stupio je na snagu 30.04.1992. godine kada su srpski organi preuzeli vlast.

(xiv) Strogo uzevši, pošto je potvrđeno da je napad bio sistematičan, nije potrebno razmatrati uslov da napad bude široko rasprostranjen. Međutim, vijeće nalazi da je napad na nesrpsko stanovništvo u Prijedoru takođe bio i široko rasprostranjen.

Da bi potkrijepila činjenice navedene u tačkama (i) i (ii), optužba je citirala odluku u predmetu *Tadić*. Za činjenice iz tačke (iii), optužba je citirala odluku u predmetu *Vasiljević*. Za potkrepljivanje činjenica iz tačaka (iv), (v), i (vi), optužba je citirala odluku u predmetu *Nikolić*. Činjenice iz tačaka (vii) i (viii), optužba je potkrijepila pozivajući se na odluku u predmetu *Jelisić*. Za činjenice iz tačaka (ix) i (x), optužba je citirala odluku u predmetu *Zarić, Simić i Tadić*. Za činjenice iz tačaka (xi), (xii), (xiii) i (xiv), optužba je citirala odluku u predmetu *Stakić*.

Nakon što je razmotrilo prijedlog Tužilaštva i prigovore odbrane, vijeće je odlučilo kao u izreci presude iz sljedećih razloga.

Obrazloženje

Općenito, praksom utvrđivanja činjenica na ovaj način ne krši se član 6. Evropske konvencije ili član 6. ZKP BiH zato što je utvrđivanje činjenica dozvoljeno zakonom koji se primjenjuje direktno na konkretno pitanje. Po tradicionalnom pravilu, *lex specialis derogate generali* (zakon koji se konkretno primjenjuje ima prioritet nad zakonom koji navodi opći princip), član 4. Zakona o ustupanju predmeta kontroliše predmetno pitanje. Uz to, Sud

primjenjuje pravilo koje je utvrdio MKSJ u predmetu *Krajišnik*, a koje nalaže da se prijedlog za utvrđivanje činjenica ne prihvata ukoliko bi prihvatanje prijedloga “uticalo na pravo optuženog na pravično suđenje”. Nudjenjem strani koja se protivi prijedlogu, tj. odbrani prilike da na ročištu ospori ovaj prijedlog, te mogućnosti da se izjasni, Sud je poduzeo mjere kako bi osigurao pravičnost i integritet predmetnog krivičnog postupka.

Nakon što odbrani osigura neophodna procesna prava, ovaj Sud može odlučiti da u skladu sa članom 4. prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravomoćnim presudama u postupcima pred MKSJ. U ovom slučaju, prijedlog se odnosi na presude MKSJ koje se odnose na postojanje obilježja širokog ili sistematičnog napada i ulogu JNA, VRS u BiH i kriznih štabova. Činjenice o postojanju širokog ili sistematičnog napada na nesrpsko civilno stanovništvo u BiH, kao i uloge raznih vojnih i paravojnih organizacija u napadu odvojene su, relevantne i mogu se utvrditi, ali ne potvrđuju krivicu optuženog. Budući da su osporavane u raznim drugim suđenjima, nisu predmet razumnog spora u ovom predmetu. Zbog toga je Sud prihvatio prijedlog nakon što je saslušao strane i razmotrio njihove argumente. Prihvata se kao utvrđena činjenica da je postojao širok ili sistematičan napad na nesrpsko civilno stanovništvo na teritoriji Prijedora, Višegrada, Vlasenice, Brčkog, Bosanskog Šamca i Odžaka; da su formirani krizni štabovi radi preuzimanja administrativne vlasti od strane, velikim dijelom, vojnih i srpskih paravojnih grupa; te da je krizni štab upravljao zatvorima-logorima čija je svrha bila protjerivanje nesrpskog stanovništva iz određenih dijelova BiH.

Kao što je Sud učinio u predmetu *Paunović*, mi takođe nalazimo da je nesporno da se široko rasprostranjeni ili sistematični napad na nesrpsko civilno stanovništvo na teritoriji Rogatice dogodio u predmetnom periodu. Posebno presuda MKSJ u predmetu *Vasiljević* (IT-98-32-A) daje smjernice u vezi sa ovim pitanjem. MKSJ je u tom predmetu utvrdio da je tokom predmetnog perioda postojao široko rasprostranjen ili sistematičan napad na nesrpsko civilno stanovništvo u Višegradu i susjednoj opštini Rogatica. Kao i u tom predmetu, vijeće je sveobuhvatno cijenilo dokaze i utvrdilo da je zbog blizine Višegrada i Rogatice, kao i na osnovu dokaza ponuđenih od strane optužbe o nasilju, masovnom zatvaranju i prisilnom preseljenju nesrpskih civila iz same Rogatice, u smislu člana 172. stav 1. KZ BiH, došlo do široko rasprostranjenog ili sistematičnog napada na nesrpsko civilno stanovništvo i u Rogatici, odnosno da su se SDS Rogatica, Krizni štab SDS-a Rogatica, Vojska Srpske Republike BiH ‘ponašali na način koji uključuje višestruka počinjenja djela iz stava 1. ovog člana protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, u skladu sa državnim ili organizacionom politikom da se izvrši takav napad i u cilju sprovođenja te politike’. Dokazi neosporno pokazuju da su radnje SDS-a, Kriznog štaba i Vojske Srpske Republike BiH u Rogatici bile u skladu sa njihovim radnjama i u drugim općinama širom Bosne. Ovo je takođe pokazano presudom u predmetu *Paunović*, kao i u presudi MKSJ-a protiv *Momčila Krajišnika* (IT-00-39 & 40-1D)³.

³ Obrazloženje ovog Suda u predmetu *Paunović* podržalo je i žalbeno vijeće, koje je u relevantnom dijelu navelo:

„Postojanje sistematičnog i široko rasprostranjenog napada na nesrpsko stanovništvo na navedenoj teritoriji predstavlja upravo takvu opću činjenicu koja je jasna, konkretna i koja kao takva ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog.

4. Važeći zakon

U pogledu pitanja važećeg materijalnog zakona, odbrana je uložila prigovor na primjenu KZ BiH, ističući da bi trebalo primijenti KZ SFRJ koji je bio na snazi u vrijeme relevantnih događaja. Prema riječima odbrane, primjena bilo kog zakona osim KZ SFRJ predstavlja kršenje načela zakonitosti. Odbrana se pozvala na član 7. stav 1. Evropske konvencije i član 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

Član 3. KZ BiH propisuje načelo zakonitosti, odnosno da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom te da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Nadalje, član 4. KZ BiH propisuje da se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primijenit će se zakon koji je blaži za učinioca.

Načelo zakonitosti propisano je takođe i članom 7. stav 1. Evropske konvencije. Evropska konvencija ima prioritet u odnosu na sve druge domaće zakone u BiH prema članu 2. stav 2. Ustava BiH. Ova odredba Evropske konvencije sadrži generalno načelo kojim se zabranjuje teža kazna od one koja je bila primjenjiva u momentu kad je kazneno djelo počinjeno, ali se ne propisuje primjena najblažeg zakona.

Član 4a) KZ BiH propisuje da članovi 3. i 4. KZ BiH ne sprječavaju suđenje i kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo „*krivično djelo u skladu sa općim načelima međunarodnog prava*”. Isto tako, i član 7. stav 2. Evropske konvencije daje isti izuzetak uz uslov da stav 1. istoga člana „*ne utiče na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda.*“ (vidi takođe Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, G.A. Rez. 2200A (XXI), 21 UN GAOR Supp. (br. 16) 52, UN Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, koji je stupio na snagu 23.03.1976. godine, član 15. stav 1. i 2.)⁴

Ovim se utvrđuje mogućnost odstupanja, pod propisanim uslovima, od načela utvrđenih u članu 3. i 4. KZ BiH (te članu 7. stav 1. Evropske konvencije) a time i odstupanja od primjene krivičnog zakona koji je važio u vrijeme počinjenja, i primjene blažeg zakona u postupcima koji se vode za djela koja predstavljaju krivična djela prema međunarodnom pravu.

Razmatrajući prigovor odbrane, konstatovano je da se u KZ SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme na koje se odnosi ovaj predmet, niti jedna odredba nije eksplicitno odnosila na zločine protiv čovječnosti kao što to predviđa član 172. KZ BiH. Međutim, uzimajući u obzir druge odredbe važećeg materijalnog zakona kao i opće principe međunarodnog prava, ovaj prigovor odbrane nije mogao biti prihvaćen kao osnovan.

⁴ Država Bosna i Hercegovina kao nasljednica Jugoslavije ratifikovala je ovaj pakt.

Sud ističe da krivična djela za koja je optuženi proglašen krivim predstavljaju krivična djela prema međunarodnom običajnom pravu te stoga spadaju pod „*opća načela međunarodnog prava*” kako je to utvrđeno članom 4a) Zakona o izmjenama i dopunama KZ BiH i „*opće principe prava priznatih od strane zajednice naroda*” kakve utvrđuje član 7. stav 2. Evropske konvencije, pa se u ovom predmetu, na osnovu ovih odredaba, može primijeniti KZ BiH.

Status koji zločini protiv čovječnosti imaju u međunarodnom običajnom pravu kao i pripisivanje individualne krivične odgovornosti u periodu na koji se optužnica odnosi sadržani su između ostalog i u Izvještaju generalnog sekretara Ujedinjenih nacija u skladu sa stavom 2. Rezolucije 808 Vijeća sigurnosti od 3. maja 1993. godine, Komentarima na nacrt Zakonika o zločinima protiv mira i sigurnosti čovječanstva Međunarodne pravne komisije (1996. godina) te sudskoj praksi MKSJ i MKSR. Ove institucije su utvrdile da kažnjivost zločina protiv čovječnosti ili *jus cogens* predstavlja imperativnu normu međunarodnog prava, Međunarodna pravna komisija, komentari na nacrt članova zakona koji se odnose na odgovornost države za protupravne radnje po međunarodnom pravu (2001. godina, član 26.). Stoga je očito nesporno da su 1992. godine zločini protiv čovječnosti bili dio međunarodnog običajnog prava.

Nadalje, činjenica da se krivičnopravne radnje nabrojane u članu 172. KZ BiH mogu pronaći i u zakonu koji je bio na snazi u relevantom vremenskom periodu - u vrijeme izvršenja djela, i to u članovima 134., 141., 142., 143., 144., 145., 146., 147., 154., 155. i 186. KZ SFRJ, odnosno da su ta krivična djela bila kažnjiva i po tada važećem krivičnom zakonu, takođe dodatno doprinosi zaključku Suda u vezi sa načelom zakonitosti.

I na kraju, primjena KZ BiH je dodatno opravdana činjenicom da je izrečena kazna u svakom slučaju blaža od smrtne kazne koja je bila na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, čime se zadovoljava načelo vezano za vremensko važenje krivičnog zakona, tj. primjena blažeg zakona za učinitelja.

Gore navedeno je u skladu sa stavom zauzetim u presudi Odjela I Apelacionog odjeljenja Suda BiH u presudi izrečenoj protiv Abduladhima Maktoufa, broj KPŽ 32/05 od 4. aprila 2006. godine, te presudi protiv Dragoja Paunovića broj KPŽ 05/16 od 27. oktobra 2006. godine.

5. Utvrđenja Suda

a. Opšta razmatranja u vezi sa ocjenom dokaza

Sud je u ovom predmetu cijenio dokaze u skladu sa primjenjivim procesnim zakonom, odnosno Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. Sud je prema optuženom primijenio pretpostavku nevinosti iz člana 3. ZKP BiH, koja otjelovljuje opšti princip prava prema kojem Tužilaštvo snosi teret utvrđivanja krivice optuženog, a Tužilaštvo to mora uraditi izvan razumne sumnje.

Ocjenjujući iskaze svjedoka koji su svjedočili pred Sudom, Sud je u najvećoj mogućoj mjeri razmotrio njihovo držanje, ponašanje i karakter. U odnosu na sve svjedoke, Sud je takođe razmotrio vjerovatnoću, dosljednost i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

Nadalje, Sud je sve vrijeme bio svjestan toga da kredibilitet svjedoka zavisi od njihovog poznavanja činjenica o kojima su davali iskaz, njihovog ličnog integriteta, vjerodostojnosti i činjenice da su dužni da govore istinu u skladu sa položenom zakletvom.

Nije dovoljno da iskaz svjedoka bude dat iskreno. Pravo pitanje u vezi sa provjerom iskaza ne odnosi se samo na to da li je on dat iskreno, nego i na to da li je pouzdan. Sudsko vijeće je sve vrijeme bilo svjesno da iskaz o činjenicama koje su se desile nekada i mnogo godina prije davanja iskaza, uključuju svojevrsne nesigurnosti zbog varljivosti ljudske percepcije i pamćenja traumatičnih događaja.

Što se tiče dokaza iz druge ruke, Sud naglašava da je u postupanju i sudskoj praksi ovog Suda dobro utvrđeno da su dokazi iz druge ruke prihvatljivi. Pored toga, prema članu 15. ZKP BiH, Sud ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Sud je smatrao da je potrebno da sud bude uvjeren da su takvi dokazi pouzdani u smislu da su dati dobrovoljno, da su istiniti i vjerodostojni. Nadalje, dokazna vrijednost izjave iz druge ruke će zavisiti od konteksta i karaktera dokaza o kojem se radi, odnosno od toga da li je taj dokaz potkrijepljen drugim dokazima.

Sud je smatrao da su indirektni dokazi oni koji se odnose na okolnosti u vezi sa događajem ili krivičnim djelom, iz kojih se u razumnoj mjeri može izvesti zaključak o predmetnoj činjenici. Pošto je, kako izgleda, zločin počinjen u vrijeme kada mnogi svjedoci nisu bili prisutni na samom mjestu zločina, i kako je vjerovatnoća za utvrđivanje predmeta optužbe direktnim i potvrđnim svjedočenjem očevidaca ili nepobitnim dokumentima problematična ili ne postoji, indirektni dokazi mogu postati ključni faktor ne samo za Tužilaštvo nego i za optuženog. Pojedinačne stavke takvih dokaza mogu, same po sebi, biti nedovoljne za utvrđivanje činjenice ali, kada se uzmu zajedno, njihov kolektivni i kumulativni efekat može nekada biti odlučujući i pomoći da se stvari razjasne.

b. Opšta obilježja zločina protiv čovječnosti i znanje optuženog o napadu

Optuženi se tereti za krivično djelo *zločin protiv čovječnosti* iz člana 172. stav 1, tačke a), d), e), h) and k) KZ BiH. Da bi krivično djelo bilo okvalifikovano kao zločin protiv čovječnosti, zakon nalaže da, pored posebnih obilježja individualne radnje, Tužilaštvo treba da dokaže sva opšta obilježja zločina protiv čovječnosti, odnosno:

1. *Da je postojao široko rasprostranjeni ili sistematični napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva;*
2. *Da je optuženi znao za postojanje takvog napada;*
3. *Da su radnje optuženog bile dio napada i da je on znao da njegove radnje predstavljaju dio napada.*

Tužilaštvo treba da dokaže sva tri opšta obilježja izvan svake razumne sumnje.⁵

⁵ Ovo je u stvari isto kao u MKSJ verziji elemenata zločina protiv čovječnosti koje Tribunal artikuliše kao posjedovanje pet temelja:

- A. Mora postojati napad;
- B. Napad mora biti širok ili sistematičan;
- C. Napad mora biti usmjeren protiv civilnog stanovništva;
- D. Radnje optuženog moraju biti dio tog napada, i
- E. Optuženi mora znati za širok i da je njegova radnja dio tog napada.

Iz ranije navedenog Sud nesporno zaključuje da je u vrijeme relevantno za optužnicu na području Rogatice došlo do široko rasprostranjenog ili sistematičnog napada od strane Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, pripadnika policije i paravojnih formacija usmjerenog protiv nesrpskog civilnog stanovništva, pri čemu takav napad, u kontekstu zločina protiv čovječnosti, prema međunarodnom običajnom pravu, nije bio ograničen samo na postojanje “oružanog sukoba”.

Što se tiče ostalih neophodnih obilježja zločina protiv čovječnosti, cijeneći sve podnesene dokaze pojedinačno i u njihovoj uzajamnoj povezanosti, Sud je utvrdio izvan svake razumne sumnje da je u inkriminisanom periodu optuženi boravio na području opštine Rogatica, da je bio pripadnik Vojske Srpske Republike BiH, da se slobodno kretao po Rogatici, te provodio vrijeme u logoru u Srednjoj školi Veljko Vlahović. Optuženi je nadalje svjedočio prema vlastitim saznanjima da je Vojska Srpske Republike BiH dovodila pojedince u logor Veljko Vlahović za koji je znao da ima ulaz koji su čuvali naoružani čuvari i prisilno ih transportovala izvan teritorije Rogatice. Takođe je izjavio da je po naredbi upravnika logora Vojinović Miloša dovezao žene i djecu iz Seljana u gore navedeni srednjoškolski centar, da je vozio zatvorenike logora “Rasadnik” koji je nazivan sabirnim centrom, te da su zatvorenike čuvali naoružani čuvari. Uz to, optuženi je rekao da su srpske oružane snage preuzele kontrolu u opštini Rogatica, te da su postojale blokade puteva odnosno kontrolni punktovi na ulazu u grad koje je držala vojna policija. Može se dakle zaključiti da je on u potpunosti znao za postojanje širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv nesrpskog civilnog stanovništva. Kako je detaljno obrazloženo u Dijelu I ove presude, Sud nalazi da postoji dovoljno dokaza da se izvan svake razumne sumnje utvrdi da su radnje optuženog obuhvatale učešće u prisilnom transportu civila, činjenje nasilnih radnji protiv zatvorenika, te odvoženje civila na borbene linije kako bi bili upotrijebljeni kao živi štiti. Ove radnje nasilja protiv nesrpske civilne zajednice u Rogatici bile su očito dio široko rasprostranjenog i sistematičnog napada protiv te zajednice. Optuženi je bio pripadnik Vojske Srpske Republike u BiH, te je činjenjem svojih krivičnih djela on ili izvršavao direktne naredbe, ili bar djelovao u skladu sa politikom Vojske Srpske Republike, SDS-a i kriznih štabova širom BiH. Prema tome, njegove kriminalne radnje bile su dio široko rasprostranjenog i sistematičnog napada, a s obzirom na njegovu poziciju, jasno je da je znao da su njegove radnje bile dio tog široko rasprostranjenog i sistematičnog napada. Stoga su ostvarena sva bitna obilježja zločina protiv čovječnosti.

c. Optužbe koje se stavljaju na teret optuženom

U odnosu na tačku 1. osuđujućeg dijela presude (tačka 4. izmijenjene optužnice), optuženi je proglašen krivim što je dana 3. i 4.08.1992. godine učestvovao u prisilnom preseljenju žena, djece i manjeg broja preostalih odraslih muškaraca iz sela i naselja MZ Seljani, općina Rogatica u logor koji se nalazio u Srednjoškolskom centru „Veljko Vlahović“ u Rogatici, a dana 05.08.1992.godine, nakon što su među civilima koji su bili zatvoreni u Srednjoškolskom centru „Veljko Vlahović“ u Rogatici razdvojeni muškarci od žena i djece, učestvovao u prisilnom preseljenju žena i djece na Hrešu, općina Stari grad – Sarajevo.

Vidi presuda u predmetu *Krajišnik*, gore, tačka 705

Dakle, kao dio sistematičnog ili širokog napada na bošnjačke civile sa čime je bio upoznat, on je pomagao u izvršenju prisilnog preseljenja stanovništva, kršeći osnovna pravila međunarodnog prava, i time počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka d), a u vezi sa članom 180. KZ BiH.

Sud nalazi nespornim da je dana 3. i 4.08.1992. godine došlo do prisilnog preseljenja navedene skupine stanovništva sa područja sela Seljani, tako što su prvo odvedeni u logor u SŠC u Rogatici, a da su zatim, dana 5.08.1992. godine, zajedno sa ostalim civilima koji su bili zatočeni u istom centru, a nakon izdvajanja muškaraca od žena i djece, prebačeni na područje Sarajeva, tačnije na lokalitet Hreša.

Spornim se ukazalo učešće optuženog u ovom prisilnom preseljenju stanovništva.

Međutim, ocjenom iskaza svjedoka Baždar Mehe, Zimić Enise, Baždar Armina, Ramović Habibe, Jašarević Osmane, Baždar Armina te svjedoka pod pseudonimima C i D, koji su i sami bili žrtve ovog prisilnog preseljenja, Sud je izvan svake razumne sumnje utvrdio da je optuženi učestvovao u navedenom prisilnom preseljenju stanovništva. Iz iskaza svih svjedoka koji su do ratnih zbivanja živjeli u Seljanima, jasno proizilazi da su bošnjački stanovnici Seljana osjećali strah i nesigurnost. Njihovo zastrašivanje je počelo već u proljeće 1992. godine kada je postavljen ultimatum za predaju oružja. Zbivanja koja su uslijedila, a među njima i odvođenje vojno sposobnih muškaraca u junu 1992. godine, dovela su do toga da su se stanovnici Seljana morali koncentrisati samo u par kuća, pa su se tako mnoge porodice nalazile u kući Mehe Baždara, Fehima Begića i Sulejmana Ćurevca. Tako okupljeni bili su i 3. i 4.08.1992. godine kada su im se, pod izgovorom da ih trebaju izmjestiti radi zaštite od skorog granatiranja, obratili vojnici i naredili da uđu u autobus koji je pripadao njihovom komšiji Ljubinac Radisavu, optuženom. Tim autobusom su prevezeni u SŠC "Veljko Vlahović" u Rogatici.

Svi svjedoci koji su identifikovali Ljubinac Radisava kao vozača autobusa kojim su prebačeni u SŠC "Veljko Vlahović" u Rogatici nisu imali dvojbi o identitetu ovog vozača. Kako to i proizilazi iz njihovih iskaza, vozač je bio njihov komšija, dakle, takođe stanovnik Seljana.

Svi navedeni svjedoci saglasni su da je njihovo prisilno preseljenje počelo dolaskom grupe vojnika, među kojima je bilo i njima poznatih, koja ih je obavijestila da zbog velikog napada koji se sprema na Seljane, svi moraju biti izmješteni na sigurno. To izmještanje se desilo na način da su smješteni u autobus kojim je upravljao njihov komšija Radisav Ljubinac i koji ih je odvezao u SŠC "Veljko Vlahović" u Rogatici. Tu su, kako su bili obaviješteni, trebali ostati dva dana, dok ne prođe granatiranje.

Činjenica je da su u SŠC ostali dan ili dva odnosno do 5.08.1992.godine, kada su umjesto da budu vraćeni svojim kućama jer je tada već trebalo biti okončano "granatiranje", bili razdvojeni, a jedan dio njih potpisan u autobuse i kamione i potom prebačen na Hrešu – lokalitet na području Sarajeva, a drugi dio, koji su činili muškarci, i to ne samo odrasli, zadržan u SŠC.

Odlasku iz SŠC "Veljko Vlahović" u Rogatici prethodilo je, dakle, razdvajanje žena i djece od muškaraca. Razdvajanju je prisustvovao i optuženi.

Svjedok Baždar Meho je zbog invalidnosti smješten uz žene i djecu dok je njegov, tada 14-godišnji sin Armin, od njih razdvojen. Svjedok Baždar Meho se tada za pomoć obratio optuženom Ljubinac Radisavu, pitajući ga može li išta uraditi za njegovog sina Armina, na što je mu je optuženi odgovorio da ne smije jer bi i sam bio likvidiran.

O prisustvu optuženog činu razdvajanja muškaraca od žena i djece, govori i svjedokinja D, koja ga je zamolila da pusti njenog muža da ide sa njom, na što je optuženi odgovorio da to nije bezbjedno i da je odlazak na Hrešu bio "samo prebacivanje na sigurnije mjesto". Iz iskaza svjedoka C i D jasno proizilazi da je u ovom preseljenju učestvovao i optuženi. Svjedokinja D je optuženog upitala kuda da ide, na što joj je on pokazao u pravcu teritorije koja je tada bila pod komandom Armije BiH.

O navedenim zbivanjima koja su dovela do prisilnog preseljenja svjedočio je i sam optuženi koji je dana 5.02.2007. godine pred ovim Sudom dao svoj iskaz.

Optuženi je rekao kako je po naredbi izvjesnog Zorana Cvijetića u avgustu 1992.godine, tačnije 5. avgusta, vršio prevoz civila na Hrešu. Ova naredba je, prema optuženom, imala cilj da se ovi civili spase od odmazde zbog zlodjela koja su počinili Bošnjaci nad srpskim civilima koji su se iz Goražda kretali prema Rogatici. Izmješteni su trebali biti svi civili, pa i oni, kako je optuženi rekao "što sam ih ja dovuko iz Seljana". Međutim, odbrana je osporavala karakter učešća optuženog u inkriminiranim radnjama.

Odbrana je prvenstveno isticala da je optuženi *in temporae criminis* bio pod stalnim utjecajem alkohola, nastojeći tako ukazati na njegovu neuračunljivost i društvenu neprihvatljivost, te u skladu s tim da optuženi nije bio vojnik, odnosno pripadnik Vojske nego samo osoba koja se "nije htjela rastati" od svog autobusa. Taj autobus je optuženi zapravo godinama prepravljao i dorađivao pa ga je, kada je počeo rat, Vojska htjela mobilizirati za svoje potrebe. Optuženi to međutim nije dozvolio i pristao je na mobiliziranje autobusa samo pod uslovom da ga jedino on lično vozi. Odbrana time objašnjava prisustvo optuženog Ljubinac Radisava prilikom prisilnog preseljenja civilnog stanovništva.

U cilju potvrđivanja ovih navoda a posebno položaja optuženog u društvu kao osobe koju su svi zvali Pjano upravo zbog stalne alkoholiziranosti, odbrana je predložila ispitivanje svjedoka Perišić Radomira, Janković Mirka, Čobović Boška, Ljubinac Radojke, Šalić Momira i Forcan Dragana koji o optuženom zaista jesu govorili kao o pijanici i osobi koja se "ni za šta nije pitala".

Međutim ovakve navode odbrane Sud je je našao neuvjerljivim i nelogičnim.

Optuženi Radisav Ljubinac jeste bio pripadnik vojske Srpske Repubike BiH i to od 20.05.1992. godine, a što nesporno proizilazi iz materijalnih dokaza Tužilaštva i to: Naredbe komandanta Drinskog korpusa od 28.06.1994. godine kojom se Ljubinac Radisav proizvodi u čin rezervnog artiljerijskog vodnika I klase; spiska rezervnih vojnih starješina koji se nalaze u VP 7084, na kojem se pod rednim brojem 12. nalazi Ljubinac Radisav – komandir pionirskog voda, potporučnik – poručnik te Prijedloga za unapređenje Ljubinac Radisava u čin rezervnog vodnika I klase, od 30.05.1994. godine u kojem je jasno navedeno

da je optuženi Ljubinac Radisav, naredbom komandanta vojne pošte 1524 br. 13-66 od 22.12.1991. godine unaprijeđen u čin vodnika, te da je dao veliki doprinos organizaciji srpskog stanovništva, čak i prije zvaničnog početka rata u BiH.

Nadalje, kako je to već i pomenuto u dijelu procesnih odluka Suda, izvršeno je neuropsihijatrijsko vještačenje optuženog, kako bi se utvrdilo stanje njegove uračunljivosti *in temporae criminis*. Optuženi je, prema nalazu i mišljenju tima ljekara Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, *in temporae ciriminis* bio smanjeno uračunljiv, ali ne bitno.

Činjenica je da ovakav stepen uračunljivosti ne može biti osnov ni za ublažavanje niti za povećanje kazne krivično odgovornoj osobi, a što je jasno propisano odredbom člana 34. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

Iz svega naprijed navedenog nesporna je odgovornost optuženog. On je znao da je ono što se oko njega dešavalo bilo širok ili sistematičan napad usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, u kojem je on na već opisani način učestvovao i na taj način počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke d), a sve u vezi sa članom 180. stavom 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

U odnosu na tačku 2. osuđujućeg dijela presude (tačka 5. izmijenjene optužnice), optuženi je proglašen krivim što je u periodu od kraja juna do oktobra 1992. godine, u logoru "Rasadnik" kod Rogatice, u više navrata, sa vojničkim čizmama na nogama i rukama tukao zatvorene civile: Pleho Muhameda, Kapo Muhidina, Vatreš Šemso i Čutahija Bećira, a sve u namjeri nanošenja velike patnje ili teške fizičke ili psihičke povrede ili narušavanja zdravlja ovih osoba.

Dakle, kao dio sistematičnog ili širokog napada na bošnjačke civile sa čime je bio upoznat, on je u namjeri nanošenja velike patnje ili teške fizičke ili psihičke povrede ili narušavanja zdravlja, kršeći osnovna pravila međunarodnog prava, počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka k) KZ BiH.

O postojanju logora „Rasadnik“, u kom su samo zbog svoje nacionalne pripadnosti bili zatvoreni mnogi Bošnjaci i Hrvati sa područja opštine Rogatica ali i drugih opština, svjedočili su bivši zatočnici Alija Isaković, Šemso Vatreš, Muhidin Kapo i svjedok pod pseudonimom B, koji su i sami bili žrtve mnogih tortura, dok su Vatreš Šemso i Kapo Muhidin i direktne žrtve optuženog Ljubinac Radisava.

Svjedok Kapo Muhidin nije imao nikakvih sumnji u pogledu identiteta osobe koja je, dobro se sjeća datuma, 27.07.1992. godine, prvo pretukla Pleho Muhameda a potom i njega lično. Pretukao ga je Ljubinac Radisav zvani Pjano, sin Vese koji je radio kao portir u Sjemeću. Dobro se sjeća kako je optuženi prvo prišao Pleho Muhamedu pitajući ga „*Pleho, što ti mene istjera iz firme?*“ Iako je Muhamed pokušao objasniti da je on bio samo u radničkom savjetu, obični radnik bez ovlašćenja, optuženi je prišao Muhamedu i počeo ga udarati. Bio je, sjeća se svjedok Kapo Muhidin, u vojničkim čizmama bivše JNA i Muhameda počeo udarati vrhom tih čizama. Optuženi je Muhameda toliko udarao, sjeća se svjedok Kapo, da su svi mislili da će ga „ubiti na mrtvo“. Muhamed je samo ječao i ležao na podu.

Međutim, ovo nije bio jedini put da optuženi tuče Pleho Muhameda. Svjedok Kapo se dobro sjeća kako mu je Pleho Muhamed pričao da ga je optuženi i još jednom prilikom pretukao optužujući ga da je kao strugar pravio neke cijevi za puške-kubure, iz kojih je ubijen neki policajac u Višegradu.

Onda se optuženi obratio svjedoku Kapi riječima: “Što ti mene Midane osudi na 6 mjeseci zatvora?”

Iako je svjedok mislio kako optuženi njega neće tući, s obzirom da su se poznavali te da mu je optuženi već u nekoj ranijoj prilici dao i cigaretu, optuženi je prvo udarcem u arkadu koja je pukla, počeo tući i Kapo Muhidina. Udarao ga je vrhom čizama po glavi i ramenima, a onda mi je, kaže svjedok “*Počeo po rebrima prebirati, sve me gazi nogama*“. Vrhunac je, sjeća se svjedok, bio kada ga je optuženi udario u povrijeđenu ruku, usljed čega je počeo nekontrolisano krvariti.

Pojašnjavajući Sudu zašto mu se optuženi obratio gore navedenim riječima, svjedok Kapo, po zanimanju advokat, rekao je kako je bio branilac jednog optuženog u grupi u kojoj je optuženi bio i Radisav Ljubinac, a sve zbog krivičnog djela razbojništva. Oni se jesu, dakle, poznavali iz sudnice, ali su bili na istoj strani.

I svjedok Vatreš Šemso bio je direktna žrtva optuženog Ljubinac Radisava.

Iako optuženog nije poznao prije ratnih zbivanja, dobro se sjeća 20.10.1992. godine, kada ga je grupa od 6-7 vojnika protjerala iz njegovog doma, a zatim, zajedno sa ostalim muškarcima, autobusom prevezla u logor Rasadnik. Među njima je bio i optuženi, osoba koja ga je tukla tu istu noć, te ponovo kroz desetak dana.

Po dolasku u Rasadnik, optuženi je izvukao svjedoka iz autobusa, prislonio ga uz zid, te ga šamarao i tukao nogama. Bilo je tu oko desetak vojnika i jedni su ga, kaže svjedok, tukli a drugi polijevali vodom. Tada su svjedoku pukla dva rebra.

Osobu koja ga je tukla vidio je ponovo za desetak dana, kada ga je Krsman Brane izveo iz logora da mu pere kamion. Odveo ga je na benzinsku pumpu gdje je bio optuženi. Tu su svjedoka tukli čak i lancima, ne samo optuženi nego i Krsman Brano, nakon čega mu je optuženi oteo „Seiko“ sat sa ruke. Ime optuženog je saznao od ljudi koji su bili zatvoreni zajedno s njim, a optuženog je prepoznao i u sudnici tokom svog svjedočenja.

O premlaćivanjima koja su se dešavala u logoru Rasadnik svjedoči i svjedokinja B. Tokom tri mjeseca koja je tu provela, često je gledala premlaćivanja muškaraca vršena u prostoriji do njene, a kada su vrata koja su ih dijelila bila zatvorena, ipak se moglo čuti i shvatiti šta se unutra dešavalo. Ta prostorija je samo šperpločom bila odijeljena od njene – prostorije gdje su bile smještene žene i djeca, tako da se sve moglo čuti, a često je i morala čistiti hodnik krvav od premlaćivanja.

Ova svjedokinja nije iz Rogatice, pa tako nije ni znala imena ljudi koji su bili zatvoreni s njom, ali je imena mnogih saznala tokom tromjesečnog boravka u logoru Rasadnik.

Do dolaska u logor Rasadnik nije poznavala ni optuženog Ljubinca. Međutim, sigurna je u identitet osobe koju je u više navrata vidjela kako vozi kamion kojim su zatvorenici odvođeni iz logora, vjerovatno na prinudni rad.

Tako je ova svjedokinja vidjela i kada je optuženi Ljubinac Radisav, u prostoriji do njene i u malom hodniku između, tukao mnoge zatvorenike čijih se imena ne može sjetiti jer ih nije poznavala. Međutim, svjedokinja se jasno sjeća kada je optuženi tukao Vatreš Šemsu i jednog čovjeka bez noge. Bio je to Čutahija Bećir. Sjeća se da ih je tukao nogama, rukama i nekim predmetom. Imena ove dvojice muškaraca saznala je sutradan, kada su i oni, zajedno sa ostalim zatvorenicima, na hodniku čekali red za kazan sa hranom. I jedan i drugi su, kaže svjedokinja, bili izobličeni. Jasno je, dakle, otkud svjedokinja zna imena ove dvojice muškaraca. O njima se to jutro pričalo. Svjedokinja je često imala priliku čuti vapaje iz susjedne prostorije: „*Nemoj Pjano, znamo se, nemoj*“.

O optuženom Ljubinac Radisavu kao osobi koja je često izvodila zatvorenike na prinudni rad, svjedoči i Isaković Alija. Iako ni ovaj svjedok optuženog nije poznao prije početka ratnog stanja, siguran je u identitet osobe koju je prvi put vidio u julu 1992. godine prilikom odvođenja zubara Bešlije. Njegovo ime mu je rekla supruga zubara Bešlije koja je bila zarobljena zajedno s njim. Istu osobu nastavio je vidati i po dolasku u logor Rasadnik.

Pored vlastite golgote, koja je počela 9.06.1992. godine kada je zajedno sa suprugom i sinom jedincem protjeran iz svog doma u Rogatici, a potom zatvoren u SŠC „Veljko Vlahović“ da bi nakon razdvajanja žena i djece koji su, kako se to pokazalo, prebačeni na Hrešu, bio zatvoren u logor Rasadnik, ovaj svjedok bio je očevidac mnogih prelaćivanja, pa tako i kada je optuženi oko 10 minuta tukao Čutahija Bećira, čovjeka koga su se svi svjedoci sjećali po tome što nije imao nogu.

Sam svjedok Isaković je prvih dana takođe odvođen na prinudni rad, ali je kasnije zbog slabog zdravstvenog stanja ostavljan u logoru. Jednom prilikom je s njim ostao i Čutahija, „čovjek bez noge“ kako ga se sjećaju svi svjedoci. Tu večer je došao optuženi Ljubinac i prvo pred svjedokom oko 10-ak minuta tukao Čutahiju, a onda nastavio u odvojenoj prostoriji koja je i inače služila za te svrhe. I svjedok Isaković je tu večer bio prelaćen. Ponovo ga je tukao njegov učenik, Mišo Vojinović.

Ovaj svjedok nema sumnji u identitet optuženog Ljubinca, pa čak i u sudnici ukazuje na njega, govoreći da je to ista, samo malo deblja osoba u odnosu na 1992. godinu.

Iako nije osporavala postojanje logora Rasadnik i da su ispitani svjedoci bili zatvoreni upravo u tom logoru, odbrana je Sud nastojala uvjeriti kako optuženi Ljubinac Radisav nije uopće imao pristup tom logoru.

Međutim, optuženi je u svom iskazu otišao i korak dalje, tvrdeći da u Rasadniku uopće nije postojao logor nego su se kroz dvije kancelarije, koje su zapravo i činile Rasadnik, smjenjivali ljudi koji su dovođeni na ispitivanje. U daljem toku svog iskaza, optuženi je ipak rekao kako su ljudi koji su bili „smješteni“ u Rasadnik imali sve, pa je tako nabrajao lubenice, banane i breskve, a oni koji su vođeni na prinudni rad su se zapravo iz dosade okupljali i prijavljivali u dobrovoljačke radne jedinice. Dalje je optuženi rekao kako se dobro sjeća jedne prilike kada je iz Rasadnika izveo jednog zatvorenika, s kojim je onda

otišao na jednu livadu gdje su cijeli dan proveli roštiljajući i opijajući se alkoholom. Govoreći o premlaćivanjima kojima ga terete, optuženi je rekao kako je on poznavao samo Kapo Muhidina, koji iz osвете što više ne živi u Rogatici lažno svjedoči protiv njega, dok Vatreš Šemso i Ćutahija Bećira uopće nije ni poznavao, ističući pri tom da je Vatreš Šemso „Kapin igrač“.

Ovakav stav optuženog dodatno je učvrstio ubjeđenje Suda da je optuženi, postupajući sa direktnim umišljajem u nanošenju velike patnje ili teške fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja Kapo Muhidina, Pleho Muhameda, Vatreš Šemse i Ćutahija Bećira, počinio krivično djelo zločin protiv čovječnosti iz člana 172. stava 1. tačke k) KZ BiH.

U odnosu na tačku 3. osuđujućeg dijela presude (tačka 6. izmijenjene optužnice), optuženi je proglašen krivim što je dana 15.08.1992. godine iz Rogatice odvezao 27 civila, među kojima su bila i četiri maloljetnika, u selo Duljevac, nakon čega su oni korišteni kao živi štit ispred srpskih vojnika prilikom napada na kotu Jačen.

Dakle, kao dio sistematičnog ili širokog napada na bošnjačke civile sa čime je bio upoznat, on je u namjeri nanošenja velike patnje ili teške fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja, kršeći osnovna pravila međunarodnog prava, pomogao u izvršenju krivičnog djela zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačke k), a sve u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH.

Iz iskaza svjedoka koji su svjedočili na okolnosti ove tačke i to Baždar Armina, Isaković Alije, Baždar Mehe, svjedoka A i svjedoka D, ali i samog optuženog Ljubinac Radisava, nespornim se ukazuje da je optuženi kritičnog dana odvezao grupu od 27 civila, među kojima i 4 maloljetnika, u selo Duljevac.

Tako svjedok A, govoreći o optuženom Ljubincu kao osobi koja je često dolazila sa minibusom i izvodila zatvorenike iz Rasadnika na prinudni rad, a potom ih opet vraćala, govori kako je i tog kobnog 15.08.1992.godine, po njih, grupu od oko 30 ljudi zatvorenih u logoru Rasadnik, došao optuženi Ljubinac Radisav i odvezao ih na jednu livadu u pravcu sela Duljevac. Svjedok ističe da je optuženi Ljubinac Radisav ovu grupu zatvorenika samo dovezao na tu livadu i da ga poslije više nije vidio.

Nakon dolaska na tu livadu, zatvorenici su od strane izvjesnog Špire i još dvojice nepoznatih vojnika vezani po dva i odvedeni u živi štit. Po završetku akcije u kojoj su korišteni kao živi štit, zatvorenici su strijeljani, a preživjeli su samo svjedok A, svjedok Armin Baždar i Kapo Ago. Ovaj svjedok nema sumnji u identitet optuženog, jer je to osoba s kojom je radio u istoj firmi.

I svjedok Baždar Armin, koji je u inkriminisano vrijeme imao 14 godina, govori o optuženom Ljubincu kao vozaču minibusa kojim je 15.08.1992. godine zajedno sa još oko 30 zatvorenika odvezen u pravcu sela Duljevac. Jasno se sjeća i akcije na koti Jačen, u kojoj su korišteni kao živi štit, a nakon koje su svi dovezeni zatvorenici strijeljani. Iako ranjen u obje ruke, svjedok Baždar je, poklopljen tijelima drugih ubijenih ljudi, preživio ovo strijeljanje.

O odvođenju ove grupe od oko 30 muškaraca na dan 15.08.1992. godine svjedoči i svjedok Alija Isaković, koji je, kako je to ranije i opisano, takođe bio zatvorenik u logoru Rasadnik. Iako u dobi vojno sposobnog muškarca, ovaj svjedok nije izvođen na prinudni rad, s obzirom da je bilo lošeg zdravstvenog stanja, koje se još više pogoršalo usljed premlaćivanja kojima je bio izložen u Rasadniku. U grupi odvedenih muškaraca koje je, dobro se sjeća, odvezao upravo optuženi Ljubinac Radisav, bio je i njegov sin. Tek kasnije, kada je razmijenjen, svjedok Isaković je od preživjelih zatvorenika koji su kritičnog dana bili odvedeni u pravcu sela Duljevac, saznao o sudbini svog sina. Njegov sin nije preživio strijeljanje.

Svjedoci Meho Baždar, otac svjedoka Armina Baždara, te svjedokinja D, čiji je suprug takođe bio u odvedenoj grupi zatvorenika, svjedoče posredno o događaju od 15.08.1992. godine.

Svjedok Baždar Meho, koji je, kako je to ranije i navedeno, zbog invalidnosti izbjegao dalje zatočenje, u potpunosti je potvrdio iskaz svog sina Armina koji je na dan 5.08.1992. godine, kao dječak od 14 godina, razdvojen od svoje porodice i odveden u logor Rasadnik. Kada su se 6 mjeseci nakon razdvajanja ponovo vidjeli, Armin je, dobro se sjeća njegov otac Meho, pričao o onome što je proživljavao u logoru Rasadnik. Pričao je i o strijeljanju koje je, srećom, preživio.

Svjedokinja B je od zatvorenika koji je preživio streljanje saznala da je njen muž i ranije bio vođen na prinudni rad, te da ga je tog kobnog 15.08.1992.godine, zajedno sa grupom ostalih zatvorenika, optuženi Ljubinac Radisav odvezao u pravcu sela Duljevac. Saznala je i da su zatvorenici bili korišteni kao živi štit, a nakon toga streljani.

Optuženi Ljubinac je potvrdio da je 15.08.1992. godine odvezao grupu od oko 30 zatvorenika u selo Duljevac gdje se trebala skupiti pšenica. U Duljevcu se zadržao tek toliko koliko je trebalo da okrene autobus, a trebao se vratiti u 20:00 sati kako bi ponovo vratio zatvorenike u Rasadnik. Međutim, kada je oko 19:30 krenuo iz Rogatice prema Duljevcu, sreo je dvojicu čuvara koji su bili zaduženi za te zatvorenike i koji su mu rekli da ih je neka budala izgleda pobila. Optuženi se zbog toga nije vraćao na Duljavac.

U ocjeni iskaza ovih svjedoka, Sud se kretao u okviru pravne kvalifikacije radnji koje se optuženom stavljaju na teret, odnosno kvalifikacije djela kao zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka k) KZ BiH, pa se tako, u odlučivanju o odgovornosti optuženog za radnje navedne u tački 6. izmijenjene optužnice, prvenstveno pošlo od činjeničnog opisa.

Iako su svi svjedoci govorili o optuženom kao osobi koja ih je vozila na prinudni rad, Sud je *prinudni rad* izostavio iz činjeničnog opisa tačke 3. osuđujućeg dijela presude, s obzirom da ova radnja može biti izvršena u sklopu krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH, a ne krivičnog djela zločina protiv čovječnosti čije je osnovne elemente Sud nesporno utvrdio.

Nadalje, iako se tačkom 6. izmijenjene optužnice optuženom Ljubinac Radisavu na teret stavljalo pomaganje u ubistvu 24 civila, izvedeni dokazi nisu ukazali na doprinos optuženog radnji ubistva ove 24 osobe.

Iako je svjedok Baždar Armin rekao da je, nakon ranjavanja i ležeći pod tijelima ubijenih zatvorenika, čuo glas optuženog, Sud je ovaj dio njegovog iskaza morao cijeliti u odnosu na iskaz svjedoka A koji je bio izričit kada je rekao da je optuženi samo dovezao zatvorenike na livadu u selu Duljevac i da ga poslije više nije vidio. Takođe, svjedoci Baždar Armin i svjedok A su imali priliku vidjeti i prepoznati osobe koje su u njih pucale. Međutim, oni nisu vidjeli optuženog Ljubinac Radisava.

Vidjeli su Paunović Dragoja zvanog Špiro, osobu koja je pravosnažnom presudom ovog Suda broj: X-KR-05/16 osuđena zbog ovog ubistva.

Imajući u vidu ovakve iskaze svjedoka, Sud nije mogao izvan svake sumnje zaključiti da je optuženi pomogao u ubistvu ovih zatvorenika.

Nadalje, iako je optuženi, po mišljenju Suda, znao da odvozi zatvorenike na mjesto gdje su trebali biti upotrijebljeni kao živi štit, nijedan od njih tada nije bio ubijen, nego su ih kasnije ubili srpski vojnici.

U donošenju odluke o preostalom dijelu činjeničnog opisa tačke 6. izmijenjene optužnice, Sud je radnju optuženog cijelio u kontekstu općih okolnosti, odnosno činjenice da je u toku bio širok ili sistematski napad na civilno nesrpsko stanovništvo, te da je u sklopu tog napada i postojao logor Rasadnik iz kojeg je optuženi odvezao zatvorenike u selo Duljevac, gdje su bili upotrijebljeni kao živi štit za vrijeme napada na kotu Jačen.

Optuženi je znao za ovaj napad, znao je ili je barem morao znati da odvođenje grupe zatvorenika prema liniji fronta u tim okolnostima može značiti samo da trebaju biti upotrijebljeni kao živi štit. Prema svjedočenju svjedoka Baždar Armina, kada je optuženi tog dana došao po njih, rekao je da ima naredbu da ih vodi u akciju. On je praktično pomogao prebacivanje tako što je svojim autobusom prevezao navedene zatvorenike iz Rogatice u selo Duljevac, nakon čega su upotrijebljeni kao živi štit pred srpskim vojnicima. Sud prihvata da radnjama u kojima su civili korišteni kao živi štit u okolnostima opasnim po život i u kojima bi mogli biti izloženi fizičkoj i psihičkoj patnji, nije ispunjena obaveza humanog postupanja prema civilima koja proizilazi iz Ženevskih konvencija, te da predstavljaju okrutno i nečovječno postupanje. Sud je takođe uvjeren da su ovi zadaci izvršavani na diskriminatornoj osnovi.

Zbog svega naprijed navedenog, Sud je nespornom našao odgovornost optuženog u izvršenju krivičnog djela zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stava 1. tačke h), a u vezi sa članom 180. KZ BiH, koje je optuženi počinio pomažući u prevozu zatvorenika koji su bili iskorišteni kao živi štit, što je nesumnjivo predstavljalo nanošenje velike patnje.

d. Oslobođajući dio

U odnosu na oslobođajući dio presude, Sud je utvrdio sljedeće:

Po tački 1. (tačka 1. izmijenjene optužnice), optuženi se tereti da je u vrijeme širokog ili sistematičnog napada vojske i policije tzv. Srpske Republike Bosne i Hercegovine i paravojnih formacija pod vodstvom SDS-a, usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na području opštine Rogatica, u periodu od maja do novembra 1992. godine, vršio progon civilnog bošnjačkog stanovništva na političkoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj

i vjerskoj osnovi, i to: ubistvima, prisilnim preseljenjem stanovništva, zatvaranjem civila, nečovječnim djelima učinjenim u namjeri nanošenja ozbiljne fizičke ili psihičke povrede i narušenja zdravlja, na način da je:

Dana 26.05.1992. godine Zimić Nuriya odveden iz svoje kuće u naselju Seljani na ispitivanje kod Ljubinac Radisava, nakon čega mu se gubi svaki trag, dok ni do danas nisu pronađeni njegovi posmrtni ostaci.

Sud nije optuženog proglasio krivim po ovoj tački optužnice, jer tužilac nije izvan razumne sumnje dokazao činjenice koje se odnose na događaj ispitivanja Zimić Nurije od strane optuženog, kao ni njegovo učešće u svojstvu saizvršioca ili pomagača u nestanku oštećenog, odnosno najvjerovatnije njegovom ubistvu.

Nesporno je da je Zimić Nuriya kritičnog dana odveden od strane dvojice vojnika na ispitivanje kod Ljubinac Radisava, nakon čega mu se gubi svaki trag, dok ni do danas nisu pronađeni njegovi posmrtni ostaci. To proizilazi iz iskaza svjedoka Zimić Muje i Zimić Nazifa.

Svjedok Zimić Nazif je bio očevidac cijelog događaja i kaže kako je njegov brat Zimić Nuriya, nakon što mu je Ramiz Mednolučanin rekao: „*Naredio ti je Pjano da ideš na ispitivanje*“, otišao sam do garaže Motka Milorada, u koju je i ušao.

Zimić Mujo, sin oštećenog, kao posredni svjedok govori o onome što je čuo od Mednolučanin Ramiza kao očevica odvođenja Zimić Nurije, i to kako su ga dva uniformisana čovjeka odvela radi neke konsultacije. Svjedok je ubrzo saznao od Omera Halilovića da su još dvojica vojnika dolazila pola sata nakon odvođenja njegovog oca i odvezli i njegov automobil, objašnjavajući da je oštećeni na ispitivanju kod Ljubinac Radisava i da je potreban i automobil da ga pretresu.

Iako je Sud poklonio vjeru ovim svjedocima u pogledu onoga što su neposredno, odnosno posredno čuli ili vidjeli, nije mogao van razumne sumnje izvesti zaključak da se oštećeni uistinu i nalazio na ispitivanju kod Ljubinac Radisava, a to iz razloga što niko od svjedoka nije vidio da je optuženi na bilo koji način učestvovao u radnji za koju se tereti, niti da je oštećeni barem ušao u kuću Ljubinac Radisava, ni ispitivanje Nurije, niti njegov nestanak. Na osnovu svega navedenog, Sud iz gorenavedenih razloga nije mogao utvrditi ni krivičnu odgovornost optuženog za dalju sudbinu Zimić Nurije, odnosno najvjerovatnije njegovo ubistvo.

Dakle, u svjetlu izvedenih dokaza, Sud nije mogao van svake razumne sumnje utvrditi krivičnu odgovornost optuženog po ovoj tački optužnice, stoga ga prema članu 284. stav 3. ZKP BiH Sud oslobađa optužbi po ovoj tački optužnice, odnosno za izvršenje krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa krivičnim djelom ubistvo iz tačke a) istog člana.

U odnosu na tačku 2. (tačka 2. izmijenjene optužnice), optuženi se tereti da je dana 03.06.1992. godine zajedno sa drugim licima, nakon napada na nebranjeno selo Seljani, opština Rogatica, te nakon razdvajanja muškaraca od žena i djece, odveo 15 civila, i to: Ramović Husu, Ramović Hasana, Ramović Sulejmana, Ćurevac Emina, Ćurevac Suniju,

Zimić Aliju, Zimić Saliha, Zimić Šaćira, Halilović Omera, Ramić Agu, Begić Amira, Heljić Hamzu, Mednolučanin Ćamila, Mednolučanin Ramiza, Jašarević Hasiba, koji su zatim ubijeni, a njihova tijela su u periodu od 28.09. do 1.10.2004. godine ekshumirana iz masovne grobnice na lokalitetu Dizdareva njiva, u blizini kuće Ljubinac Radisava.

Svjedoci Tužilaštva koji su svjedočili na ovu okolnost, odnosno koji su bili direktni učesnici opisanog događaja su: Zimić Mujo, Zimić Enisa, Ramović Habiba, Jašarević Osmana, zaštićeni svjedok pod pseudonimom C, zatim Halilović Ramiza, koja je čula od drugih svjedoka za dešavanja tog dana, svjedok Zimić Nazif, te Amor Mašović iz Instituta za traženje nestalih osoba, i vještak Hamza Žujo.

Svi navedeni svjedoci, osim svjedoka C i svjedoka Zimić Nazifa, su izjavili da tog dana nisu vidjeli optuženog Ljubinac Radisava, niti prilikom zarobljavanja, niti prilikom razdvajanja muškaraca od žena i djece kod kuće Ćurevac Sulejmana i odvođenja njih 15. Svjedoci su saglasni u svojim iskazima da su ih tog dana na Ovlagijama zarobili Ranko Arbinja, Rajko Ljubinac i Zoran Karišik, a da su u razdvajanju i odvođenju muškaraca pored ove trojice učestvovali i Rajko Ljubinac, Simo Čarkić, Sekula Čarkić, Slavko Vasiljević i dr., koje su inače poznavali kao svoje komšije Srbe, tako da nisu mogli doći u zabunu u pogledu identiteta pomenutih lica. Svjedok Zimić Nazif je izjavio da se kobnog dana krio u šumi u neposrednoj blizini mjesta gdje su civili zarobljeni, te da je optuženog vidio prvi put kako dolazi u kuću Ćurevac Sulejmana sa puškom i učestvuje skupa sa ostalima u razdvajanju i odvođenju muškaraca u šatorsko naselje. Svjedokinja C u svom iskazu tvrdi da je u razdvajanju muškaraca od žena učestvovao optuženi, koji je po njenom mišljenju sve to nadzirao, a ostali su vršili razdvajanje po njegovom naređenju.

S druge strane, u svojstvu svjedoka odbrane saslušani su Perišić Radomir, Rosić Radivoje, Ljubinac Radojka i Forcan Dragoljub, bliski prijatelji i srodnici optuženog. Oni su svojim iskazima davali alibi optuženom za dan 03.06.1992. godine. Svi svjedoci su potvrdili da je dan ranije, odnosno 02.06.1992. godine poginuo Ljubinac Boško, inače stričević optuženog Ljubinac Radisava, te da su kritičnog dana skupa sa optuženim vršili pokop poginulog od jutarnjih sati pa do poslijepodne kada je obavljen ručak u kući žalosti, odnosno kod Ljubinac Radojke, Boškove majke.

Iskazi svjedoka se međusobno podudaraju u gotovo svim detaljima vezanim sa sahranu i učešće optuženog u istoj dana 03.06.1992. godine. Na pitanja Tužilaštva i Suda kako se sjećaju da je baš tog dana bila sahrana, svaki od svjedoka navodi svoj razlog, pa tako Ljubinac Radojka pamti taj dan kao dan nakon pogibije svog sina i dan njegovog ukopa, Rosić Radivoje se prisjeća da je Boško bio prva žrtva na njihovoj opštini i da je poginuo 02.06.1992. godine, a sutradan mu je bila sahrana, a Forcan Dragoljub ističe da je kao vozač saniteta dana 03.06.1992. godine prevezio tijelo ubijenog do mjesta ukopa i da se po izdatom nalogu sjeća da je to bio baš taj dan.

Na osnovu iskaza svih svjedoka Tužilaštva, te materijalnih dokaza, odnosno Službene zabilješke o obavljenoj obdukciji posmrtnih ostataka 22 tijela, MUP Kantona Sarajevo, broj 02/2-2-444/04 od 23.12.2004. godine, Obdukcionih zapisnika Seljani-Rogatica te Zapisnika o utvrđivanju identiteta leša za 15 ubijenih civila-muškaraca, Sud je zaključio da ne postoji nikakva sumnja da se događaj opisan u ovoj tački optužnice i desio, tj. da su dana 03.06.1992. godine civili zarobljeni od strane srpskih vojnika-njihovih komšija, da je

izvršeno razdvajanje muškaraca od žena i djece, te odvođenje njih 15, nakon čega su ubijeni, međutim ne može van svake razumne sumnje zaključiti da je u istom učestvovao optuženi, bilo kao direktni izvršilac, saizvršilac ili pomagač. Naime, iako su svjedoci Zimić Nazif i svjedok C izjavili da su optuženog vidjeli kobnog dana, Sud im nije mogao pokloniti vjeru iz razloga što je Zimić Nazif u cijelom iskazu opisivao događaje koje je kako kaže vidio dok se krio u šumi, da bi na kraju svjedočenja na upit Suda kako raspolaže određenim informacijama rekao da je proveo vlastitu istragu kako bi pribavio određene podatke vezane za smrt njegovog brata Zimić Nurije, tako da Sud ne može precizno utvrditi šta je on uistinu vidio, a šta kasnije doznao. Sve i da je vidio odvođenje zarobljenih civila sa Ovlagije, kako navodi u svom iskazu, Sud ne može sa sigurnošću utvrditi na kojoj se udaljenosti nalazio od kuće pred kojom je izvršeno razdvajanje, s obzirom da se svjedok krio u šumi, te da li je sa sigurnošću mogao vidjeti optuženog sa mjesta na kojem se krio.

Svjedokinja C tvrdi kako je optuženi lično naredio razdvajanje muškaraca od žena i djece, a ostali postupili po njegovom naređenju. Međutim, uzimajući u obzir iskaze preostala četiri svjedoka koji su takođe bili direktni učesnici ovog događaja, te sveopšti kaos koji je u tim momentima kako to svjedoci opisuju zavladao, teško je zaključiti da je jedino svjedokinja C sa sigurnošću vidjela optuženog, štaviše čula kako naređuje razdvajanje, a da ostali prisutni svjedoci nisu čak ni vidjeli optuženog, a pogotovo čuli da izdaje tako upečatljive naredbe.

Iz svih gorenavedenih razloga, Sud ne može zaključiti van svake razumne sumnje da je optuženi na bilo koji način učestvovao u radnjama koje mu se ovom tačkom optužnice stavljaju na teret, stoga ga prema članu 284. stav 3. ZKP BiH Sud oslobađa optužbi po ovoj tački optužnice, odnosno za izvršenje krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa krivičnim djelom ubistvo iz tačke a) istog člana.

U odnosu na tačku 3. (tačka 3. izmijenjene optužnice), optuženi se tereti da je dana 28.07.1992. godine, skupa sa izvjesnim Macolom, iz logora u prostorijama SŠC „Veljko Vlahović“ odveo zubara Bešlija Mustafu, kome se nakon toga gubi svaki trag, a njegovi posmrtni ostaci ni do dan danas nisu pronađeni.

Kao dokaze koji potvrđuju ovu tačku optužnice, Tužilaštvo je pozvalo svjedoke Aliju Isakovića i Envera Bešliju.

Svjedok Isaković Alija je na dosljedan i uvjerljiv način opisao događaj vezan za odvođenje zubara Mustafe Bešlije iz pomenutog logora. Naime, svjedok je s udaljenosti od oko 30 metara u hodniku škole posmatrao kada su Macola i još jedan muškarac došli po zubara u logor i odveli ga, i to u vrijeme kada su on i žena trebali da ručaju. Svjedok je kasnije od Mustafine žene saznao da je taj drugi muškarac sa Macolom bio Ljubinac Radisav.

Međutim, vijeće na temelju opisanog događaja ne može van svake razumne sumnje zaključiti da je optuženi odgovoran za odvođenje zubara u smislu krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti, a u vezi sa krivičnim djelom ubistva. Činjenica da je bio u prisustvu izvjesnog Macole u momentu izvođenja zubara iz logora, odnosno škole, ne podrazumijeva automatski i uspostavljanje korelacije između činjenice izvođenja oštećenog od strane optuženog i činjenice njegovog nestanka, odnosno vjerovatnog ubistva.

Saznanja jedinog neposrednog svjedoka o radnjama optuženog završavaju se u momentu njegovog izlaska iz prostorije, odnosno hodnika škole, a niti jedan dokaz, neposredni ili posredni, ne govori o njegovom daljem učešću u izvršenju pomenutog krivičnog djela.

U prilog ovoj konstataciji ide i svjedočenje Envera Bešlije, brata ubijenog, koji iznosi svoja saznanja o sudbini brata. On kaže kako je čuo da je odveden iz logora i ubijen, te da su to učinili Macolini ljudi, ali da mu nije poznato da je Ljubinac Radisav bio među njima ili da je učestvovao u ubistvu.

Svjedok Alija Isaković još navodi kako je nakon izvjesnog vremena od jednog stražara u logoru čuo kako kaže: „*nemoj da se igrate, da ne završite kao Mujo Bešlija*“, što ga je navelo na zaključak da je zubar ubijen.

U svojstvu svjedoka odbrane na okolnosti iz ove tačke saslušan je samo optuženi Ljubinac Radisav, koji je rekao da je poznavao zubara i da je kritičnog dana iz grada sa svojim autobusom dovezao oko 20 žena u školu i to po naređenju Vojinović Miloša, upravnika zatvora „Rasadnik“. Jedna od žena se zvala Amira i imala je malo dijete, pa joj je optuženi donio od majke određene stvari i mlijeka, i u momentu dok joj je to predavao na hodniku vidio je Macolu kako izvodi zubara i govori da mu treba izliti od zlata „Macolu“ u bolnici, te da su sjeli u Niva-Ladu i otišli u bolnicu.

Odbrana nije predložila gorepomenutu ženu Amiru u svojstvu svjedoka, kako bi potkrijepila navode optuženog, niti je to učinilo Tužilaštvo kako bi ih osporilo ili eventualno dokazalo nepostojanje ove svjedokinje.

Na temelju svega navedenog, Sud zaključuje da je zubar Mustafa Bešlija navedenog dana odveden iz logora SŠC „Veljko Vlahović“, nakon čega mu se gubi svaki trag, te da je nakon toga vjerovatno i ubijen. Međutim Sud na temelju izvedenih dokaza ne može van svake razumne sumnje zaključiti da je optuženi direktno počinio ili bar učestvovao u radnji izvršenja opisanog krivičnog djela i stoga ga, u skladu sa principom *in dubio pro reo*, te članom 284. stav 3. ZKP BiH oslobađa optužbi iz ove tačke optužnice, odnosno za izvršenje krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) KZ BiH, u vezi sa tačkom a) istog člana.

6. Kazna

U odnosu na osuđujući dio presude, Sud je proglasio optuženog krivim za navedene krivične radnje odnosno krivična djela, te primijenivši citirane zakonske odredbe, izrekao kaznu zatvora u trajanju od deset godina.

Optuženi je proglašen krivim kao pomagač i saučesnik u prisilnom preseljenju nesrpskih civila. Ovo je težak zločin u svjetlu činjenice da je prisilno preseljenje bilo ključna komponenta politike etničkog čišćenja velikih područja Bosne i Hercegovine. Kao podrška ovoj politici, mnogo ljudi je nezakonito preseljeno iz područja u kojem su živjeli, protiv svoje volje i bez prava izbora. Kao posljedica politike prisilnog preseljenja, građani u Rogatici, kao i širom Bosne i Hercegovine, zatvarani su protiv svoje volje čime je prekršeno međunarodno pravo. Oni koji se nisu ponašali u skladu sa tim, kao i mnogi koji jesu, bili su ubijeni.

Nadalje, nečovječne radnje kao što su teško premlaćivanje bespomoćnih zatvorenika i korištenje civila u živim štitovima na borbenim linijama, pri čemu su bili izloženi opasnim uslovima i visokom riziku da budu ranjeni ili ubijeni, veoma su teška krivična djela. Kada se ovi zadaci izvršavaju na diskriminatornoj osnovi u kontekstu širokog ili sistematičnog napada na civilno stanovništvo, postaju još teži.

Branilac je svog klijenta opisao kao društvenog marginalca, autsajdera, notornog alkoholičara i stalno otpuštanog radnika. Prema nalazu vještaka psihijatra koji je sačinjen po naredbi sudije predsjednika vijeća, uprkos tome što je optuženi izjavio da je godinama svakodnevno konzumirao velike količine alkohola, nijedno značajno (toksično) oštećenje njegovih mentalnih funkcija nije utvrđeno. Međutim, po mišljenju vještaka, sposobnost optuženog da shvati težinu svojih djela, te da kontroliše svoje radnje *in temporae criminis*, bila je smanjena, ali ne bitno.

Sud je uvjeren da je optuženi prije rata konzumirao alkohol mnogo češće i u većim količinama od društveno prihvatljivih, što je ukazivalo da stanovnici njegovog sela nisu mnogo obraćali pažnju na njega kao osobu. Kada je počeo rat, svako je bio potreban, pa tako i optuženi. On je namjerno i dobrovoljno postao dijelom šire operacije, ali bez visokog nivoa umišljaja i učešća. Po mišljenju Suda, njemu je takođe bilo važno da se osjeća uključenim među ostale. Sud je cijenio ove okolnosti kao jedini relevantni olakšavajući faktor.

Sud smatra da je izrečena kazna proporcionalna težini počinjenog krivičnog djela, stepenu krivične odgovornosti optuženog, okolnostima u kojima je krivično djelo počinjeno, te motivima optuženog da počini predmetna krivična djela. Izrečenom kaznom se postiže svrha kazne koja je propisana članom 39. KZ BiH u smislu posebne i opšte prevencije.

Prema članu 56. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi proveo u pritvoru od 20.12.2005. godine do danas uračunava se u kaznu zatvora.

7. Odluka o troškovima i imovinsko-pravnim zahtjevima oštećenih

Iako je odredbom člana 188. stav 1. ZKP BiH propisano da će optuženi koji je oglašen krivim snositi troškove krivičnog postupka, odnosno, kako je propisano narednim stavom, da neće snositi troškove u pogledu djela za koja je oslobođen od optužbe, ako se ti troškovi mogu izdvojiti iz ukupnih, Sud je u predmetu optuženog Ljubinac Radisava cijenio posebne okolnosti koje su ukazale na primjenu stava 4. ovog člana.

Naime, u porodici Ljubinac, koju pored optuženog čine i njegova supruga, kćerka i sin, zaposlena je jedino supruga. Zaposlena je, međutim, na određeno vrijeme i od njene plate u iznosu od 250 KM, te poneke dnevnicke koju sin uspije zaraditi, preživljava cijela porodica pa i kćerka koja se nalazi na studiju u Bijeljini.

Imajući u vidu ovakve okolnosti, odnosno da bi plaćanjem troškova od strane optuženog bilo dovedeno u pitanje izdržavanje ove porodice, Sud je odlučio da optuženog oslobodi dužnosti plaćanja troškova krivičnog postupka.

Nadalje, zbog velikog broja oštećenih i nedostatka podataka na osnovu kojih bi se mogla utvrditi visina imovinsko-pravnih zahtjeva postavljenih od strane oštećenih u ovom postupku, ali i da bi njeno utvrđivanje znatno usložilo i prolongiralo okončanje krivičnog postupka, Sud je, prema odredbi člana 198. stav 2. ZKP BiH, odlučio da se oštećeni sa imovinsko-pravnim zahtjevom upute na parnicu.

Zapisničar
Pravni savjetnik
Amela Skrobo

SUDIJA
TORE LINDSETH

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ove presude dozvoljena je žalba Apelacionom odjelu Suda u roku od 15 dana nakon prijema pismenog otpravka presude.

Potvrđujem da ovaj prevod u potpunosti odgovara izvorniku sačinjenom na engleskom jeziku.
Sarajevo, 27. 04. 2007. godine
Branislav Banjac
Stalni sudski tumač za engleski jezik